www.e-rara.ch

Omnium operum divi Eusebii Hieronymi Stridonensis Tomus primus[-nonus]

Hieronymus, Sophronius Eusebius

Apud inclytam Basileam, [1516]

Universitätsbibliothek Basel

Persistent Link: https://doi.org/10.3931/e-rara-150989

[In Ioel prophetam]

www.e-rara.ch
Die Plattform e-rara.ch macht die in Schweizer Bibliotheken vorhandenen Drucke online verfügbar. Das Spektrum reicht von Büchern über Karten bis zu illustrierten Materialien – von den Anfängen des Buchdrucks bis ins 20. Jahrhundert.

e-rara.ch provides online access to rare books available in Swiss libraries. The holdings extend from books and maps to illustrated material – from the beginnings of printing to the 20th century.

e-rara.ch met en ligne des reproductions numériques d’imprimés conservés dans les bibliothèques de Suisse. L’éventail va des livres aux documents iconographiques en passant par les cartes – des débuts de l’imprimerie jusqu’au 20e siècle.

e-rara.ch mette a disposizione in rete le edizioni antiche conservate nelle biblioteche svizzere. La collezione comprende libri, carte geografiche e materiale illustrato che risalgono agli inizi della tipografia fino ad arrivare al XX secolo.

Nutzungsbedingungen Dieses Digitalisat kann kostenfrei heruntergeladen werden. Die Lizenzierungsart und die Nutzungsbedingungen sind individuell zu jedem Dokument in den Titelinformationen angegeben. Für weitere Informationen siehe auch [Link]

Terms of Use This digital copy can be downloaded free of charge. The type of licensing and the terms of use are indicated in the title information for each document individually. For further information please refer to the terms of use on [Link]

Conditions d'utilisation Ce document numérique peut être téléchargé gratuitement. Son statut juridique et ses conditions d'utilisation sont précisés dans sa notice détaillée. Pour de plus amples informations, voir [Link]

Condizioni di utilizzo Questo documento può essere scaricato gratuitamente. Il tipo di licenza e le condizioni di utilizzo sono indicate nella notizia bibliografica del singolo documento. Per ulteriori informazioni vedi anche [Link]

E olíuæ frugiferæ cōpat: quæ dicit in alio loco: Ego autē ſicut
Pſ. 51.b oliua fructifera in domo dei. Cui⁹ fructū qncꝫ ſibi ſapiētes
Matth. 25.a. uirgīes parauerūt: ex ꝗ uulnerꝫ mitigaſ tumor: lāguētis mē
bra reqeſcūt: in tenebris lumen accēdiſ: unguunſ in agone
certātes. Hæc oliua habebit odorē quaſi libani uel thuris:
qđ genus eſt thymia/
matiſ: ὁμωνύμως apđ
græcos & hebræos, &
mōſ appellaſ & thus:
Vel certe montis liba
ni, ꝗ fertiliſſim⁹ & ui/
rēs: denſiſſimis arbo/
rū comis ꝓtegitur: ita
ut poſſit oliua dicere:
Chriſti bon⁹ odor ſu/
mus. Qui autē cōuer
ſi fuerint ad dñm, acci
2. Cor. 2.d piēt cōuerſiōis ſuæ premiū: ut ſedeāt in umbra ei⁹ & dicāt:
Cañ. 2.a Sub umbra ei⁹ reqeui & ſedi: & fructus ei⁹ dulcis eſt in ore
meo. Cūcꝫ ſederint in umbra illi⁹, uiuēt ꝗ pri⁹ mortui fue/
rāt: ſiue iuxta Lxx. bibēt & inebriabūſ tritico: hoc eſt rerū
oīm abūdantia. Qꝛ aūt hic ebrietas, non euerſionē mentis,
ſed copiam rerum omnium ſignificet: uerſiculus ille de/
Pſ. 64.b clarat dicens: Viſitaſti terrā & inebriaſti eam, Et Ioſeph cō/
Geñ. 43.g uiuiū, in quo inebriaſſe dicitur fratres ſuos: Et dñs loquēs
ad apoſtolos: Comedite amici mei, & bibite & inebriami/
ni fratres. Siue quia dñs noſter ipſe eſt frumētum & uinea:
quicūcꝫ crediderit in eo, inebriari dicitur. Deniꝗ ſequitur:
Et efflorebit quaſi uinea: memoriale ei⁹ ſicut uinū libani.
Vinū autē libani poſſumus appellare mixtum & conditū
thymiamate, ut odorē ſuauiſſimū habeat: uel uinum liba
Zach. 11.a ni qđ dño libatur in templo: de quo in Zacharia ſub liba/
ni uocabulo legimus: Aperi libane portas tuas. Cum ergo
tanta rerū abundātia ſit futura, O ephraim, omnis qui agis
pœnitentiā & qui meus eſſe cœpiſti: dimitte idola, ſimula/
chra cōtemne: Ego em̄ ſum qui humiliaui te, & ego exalta/
bo te, ſiue ego exaudiam & dirigā: & faciam eū quaſi abie/
tem uirentem: ut de illo iuxta hebræos dicatur in pſalmo:
Abies domus eius. Aut certe ego ero quaſi iuniper⁹ cōden
ſa: ut ſub mea umbra requieſcat. De ἀρκεύθοις, id eſt iuni/
peris, iuxta Lxx. interpretes Salomon ianuas tēpli feciſſe
F memoraſ: quia chriſtus ꝑ quē ad patrē accedimus, hāc ha
bet naturā: ut ſemꝑ floreat, ſemꝑ nouos afferat fruct⁹, & nū/
ꝗ deponat uirorē ſuū. Hæc iuniper⁹ ſub umbra ſua qeſcēti
bus, ne mundi huius ardore feriant, & percutiat æſtus ca/
Ione. 4 put eorū, ſicut quondā ꝑcuſſit & Ionæ: dat fruges: & nō ſo
lū dormiētibus requiē & ſedētibus, ſed & ſaturitatē ueſcēti
bus præbet. Quicqd ſcđm ἀναγωγὴν interpretati ſum⁹,
in aduentu dñi ſaluatoris, & in cōuerſione ueri iſrael: hoc
tam ad hæreticos & iudæos, ꝗ ad gētes & ad om̄e dogma

a HEB, Quis ſapiēs & in/
telliget iſta: intelligens &
ſciet hæc: quia recte uiæ do
mini: & iuſti ambulabunt
in eis: præuaricatores ue/
ro corruent in eis.

SEP, Quis ſapiens & in
telliget hæc: aut intelligēs
& cognoſcet ea: quia rectæ
uiæ domini: & iuſti ambu
labūt in eis: qui autem im/
pij ſūt, infirmabūſ in illis.

peruerſum referri poteſt: ut cum ægerint pœnitentiā, ueniā G
conſequātur. Si ergo plenitudo repromiſſionis adimpleta
eſt in aduentu ſaluatoris, & quotidie impletur in eccleſia:
credendū eſt qđ plenius impleaſ: qñ ꝑfectioneueniēte, qđ
nunc ex parte eſt deſtruetur. Notandū qđ ſæpe iam dixim⁹
ſalutē iſraelis & reuer
ſiōis ad dñm: & de ca
ptiuitate redēptiōem,
non carnaliꝛ accipi, ut
iudæi putant, ſed ſpi/
ritualiter, ut ueriſſime
cōprobaſ. a ¶ Quis
ſapiēs ⁊ intelliget iſta
⁊c̃. Qñ dicit: Quis
ſapiēs & ītelliget hæc,
intelligēs & cognoſcet
ea: obſcuritatē uolu/
minis & difficultatē explanatiōis oſtēdit. Si autē ipſe ꝗ ſcri/
pſit: uel difficile uel īpoſſibile cōfiteſ: qd noſ facere poſſum⁹
ꝗ lippiētib⁹ oculis & pctōrū ſordib⁹ obſcuritatiſ, clariſſimū
iubar ſolis nō poſſum⁹ intueri: niſi dicere illud qđ ſcriptū
eſt: O profundum diuitiarum ſapientiæ & ſcientiæ dei: ꝗ Ro. 11.b
inſcrutabilia ſunt iudicia eius: & inueſtigabiles uiæ eius?
Quis enim poteſt abſcꝫ chriſto docente cognoſcere quid
ſignificet ieçrahel: quid ſoror eius, non miſericordiam con
ſecuta: quid tertius frater, non populus meus: quæ ſit adul
tera: quæ ſine lege dei mł͛to ſeſſura ſit tꝑe: quob ſit pactū
cum beſtijs terræ, & cum uolatilibus cœli: qui ſit dauid
ad quē ppł͛s reuerſurus ſit: cui⁹ ſit die tertia reſurrectio: &
egreſſus eius diluculo comparetur: quæ ſit pluuia prima &
nouiſſima: qui ſit quem propheta dicit eſſe uenturum, qui
nobis monſtret iuſticiam: aut in cuius typo iſrael educatur
ex ægypto, & portetur in brachijs: & ducatur in funiculis
charitatis: qui ſit qui interficiat mortē, & ſiccet uenas eius
& fontes arefaciat: & diripiat uaſa quæ in theſauro condita
tenebātur: & cætera quæ longū eſt retexere? Vnde quicūcꝫ
ſanctus & iuſtus eſt: rectas uias domini eſſe cognoſcet. Vi/
as autem domini eſſe cognoſcimus lectionē ueteris & no/
ui teſtamenti: & ſanctarum intelligentiam ſcripturarum.
In his uijs qui ambulat, niſi conuertatur ad dominum, &
ablatum ab eo fuerit uelamen quod erat ante oculos Moy H
ſi, rectum iter inuenire non poterit. Sin autem dixerit cum
dauid: Reuela oculos meos & cōſyderabo mirabilia de le/ Pſ. 118.
ge tua: ambulabit in eis, & chriſtū inueniet: & iudæos atcꝫ
hæreticos: quos uel præuaricatores uel impios ſcriptura
nūc nomīat, offendere in eis: & infirmari atcꝫ corruere ſen/
tiet: iuxta illud qđ ſcriptum eſt: Ecce iſte poſitus eſt in rui/ Luc. 2.e
nam & in reſurrectionem multorum in iſrael.

Cōmentariorū in Oſee prophetam, finis

DIVI HIERONYMI PRESBYTERI COMMENTARIORVM IN IOELEM AD PAMMACHIVM PROEMIVM

NOn idem ordo eſt duodecim prophetarū apud Lxx. interpretes, qui in hebraica ueritatē retinetur. Illi enim ponūt ſecundū Amos, tertiū Micheam, quartum Ioel, quintū Abdiam, ſextū Ionam, ſeptimū Naum, octauū Abacuk, nonū Sophoniā, decimū Aggeū, undecimū Zachariā, duodecimū Malachiā. Hebræi aūt poſt Oſee ꝗ apud utroſcꝫ primus eſt: ſecundū legūt Ioel, tertiū Amos: quartū Abdiā, quintū Ionā, ſextū Micheā, ſeptimū Nahū, octauū Habakuk, nonū Sophoniā, decimū Aggeū, undecimū Zachariā, duodecimū qui & ultimus eſt Malachiā. Et qa ſemel oēs uni⁹ uoluminis ꝓphetas enumerauimus: utile nobis uidetur ἐτυμολογίας ſingulorꝫ & græce & latine breuiter adnotare. Oſee interpretaſ σώζων, quē nos ſaluatorē poſſum⁹ dicere. Ioel ἀρχόμενος, id eſt incipiens. Amos βαστάζων, qui apud latinos portās dicíſ. Abdias, δοῦλος κυρίου, id ē ſeru⁹ dñi. Ionas περιστερά, hoc ē colūba. Micheas ὅσιοςω̃, ex duab⁹ oratiōis ꝑtib⁹ nomē cōpoſitū, qđ apud nos ſonat, qs q̄ſi: aut qs uelut. Naū παράκλησις, id eſt cōſolatio. Abacuk περιλαμβάνων, id eſt āplexās ſiue luctans. Sophonia κεκρυμμένος κυρίου hoc eſt arcanus dñi. Aggeus ἑορτάζων, quē nos feſtiuū ſiue ſolēnem poſſumus dicere. Zachariā

μνήμη κυρίου

A μνήμη κυρίου,id eſt memoria dñi.Malachias ἄγγελός μου.i.nuntius meus.Quæ oīa q̄ ſenſu accipienda ſint,in ſuis uoluminibus diſſeretur.Quatuor autē reliqui prophetæ:ut ſedecim compleamus Eſaias,Ezechiel,Hieremias, Daniel,hanc habēt intelligētiā:Eſaias σωτηρία κυρίου dicitur.i.ſalus dñi, Ezechiel κράτος κυρίου,quod nos robur,uel imperiū dñi poſſum⁹ appellare: Hieremias ὑψηλὸς κυρίου, id eſt excelſus dñi:Daniel ἔκρινέ με κύριος.i.iudicauit me dñs. Quæ cum ita ſe habeant: obſecro mi Pammachi,qui omni arte pugnandi aduerſum diabolū dimicas: ut nobis contra amalech pugnantibus leues cū Moyſe ad dñm manus,& aduerſarios iſrael orationibus ſuperes. Nuper de ægypto egreſſi ſumus,& in Oſee pharaone ſubmerſo,rubrū tranſiuimus mare: nūc poſt latam eremi uaſtitatem,multo nobis labore ſudandū eſt:ut ad Lxx.palmas & fontes apoſtolicos peruenire ualeamus. Inſurgat licet ſcorpio, & arcuato uulnere ferire conetur: tu comes itineris: & excantator uenenatorū morſuum:ſpiritalem nobis ψελλιὸν exhibe:quodq; ſanctæ ac uenerabili Paulæ parenti tuæ polliciti ſumus,pius hæres ſuſcipe:& quicquid uel ingenio uel doctrina minus tua expectatiōe poſſumus, amici fauore ſuſtēta:nec in nobis uires cōſyderes ſed uoluntatē. C

DIVI HIERONYMI PRESBYTERI IN IOEL PROPHETAM COMMENTARII

a Verbum domini quod factum eſt ad Ioel filium phatuel.

b HEB. Audite hoc ſenes & aurib⁹ pcipite oēs habitatores terræ:ſi factū ē iſtud in dieb⁹ ueſtriſ:aut ī dieb⁹ patrū ueſtror̄:ſup hoc filijs ueſtris narrate:& filij ueſtri filijs ſuis:&filij eorū

SEP. Audite hæc ſenes:& auribus percipite oēs habitatoreſ terræ:ſi facta ſūt talia in dieb⁹ ueſtris:aut i diebus patrum ueſtrorū: pro his filijs ueſtris narrate:& filij ueſtri filijs ſuis:& filij eor̄ i gn̄ationē alterā

c gn̄atiōi alteræ.Reſiduū herucæ comedit locuſta:& reſiduū locuſtæ comedit bruch⁹& reſiduū bruchi comedit rubigo

Verbum dñi qđ factū eſt ꝛc. Lxx.interpretes pro פְּתוּאֵל uerterunt Bathuel:quod apud hebræos omnino nil reſonat: Phatuel autē in linguam noſtram uertitur, latitudo dei
Mar.7.g uel aperiens deus: ut in Marco legimus:ſaluatorem ad ſurdum mutumq; dicentem: הִפָּתַח quod eſt adaperire. Quia eñ cum Apoſtolo dicere
2.Cor.6.c poterat: Os noſtrum patet ad uos o corinthij:cor noſtrū dilatatum eſt:& audiebat a
Ps.80.b dño: Dilata os tuū,& iplebo illud. Ipſa q̄q; oris adapertio:non in hominis,ſed in dei poteſtate eſt:Paulo dicen
1.cor.16.b te:Oſtium mihi apertū eſt magnum & euidens, ſed aduerſarij multi:idcirco aperiēs dicit̃ deus. Cūq; ſanctus ſemp ꝓficiat, ex parte cognoſcēs & ex parte ꝓpherās, donec ueniat qđ pfectum eſt: de latitudine & adaptione genera-
יוֹאֵל tus, appellatur ioel : qđ apud nos ſonat incipiens, uel eſt
Philip.3.c deus:dicēte Apoſtolo:Fratres ego me nō arbitror cōprehēdiſſe: qua humilitate ſuccreſcēs cū Moyſe meretur audire:
Exo.3.d.14.c Qui eſt,miſit me:Ad diſtinctionē eñ eor̄ q nō ſūt:de qb⁹
heſter.14.b in Heſter legimus: Ne tradas ſceptrū tuū his q nō ſunt: de⁹ & ſancti eius eſſe monſtrant̃. Hæc de noīe ioel,& patris eius ſtricta ſint breuiter:ut recte uerbū dei,qđ erat in principio apđ deū factū eē narret̃,baptiſta ioāne referente: Qui poſt
Ioh.1.b me uētur⁹ ē:añ me fact⁹ eſt:qa prior me erat.Porro factū eē ſermonē ad meritū ei⁹ refert,cui fit,nō ad cōditionē illi⁹ q fie
Ps.117.d ri dicit̃: ut alibi legim⁹: Dñs mihi fact⁹ eſt in ſalutē.Quō aūt in Oſee ꝓpheta: quē in principio duodecī ꝓphetarum ante hunc librum explanauimus,ſub nomine Ephraim ad decem tribus confert̃ uaticiniū: quæ uel Samaria uel iſrael ſæpe memorant̃ : Sic in Ioel q iuxta hebræos ſcđs eſt:omne qđ dicit̃,ad tribū iuda,& ad hieruſalē pertinere credendum eſt:& nullā omnino iſraelis, id eſt decē tribuū in hoc fieri mentionē.Tempora quoq; in qbus prophetauit:eadē debemus accipere,quæ & in Oſee legim⁹: In diebus Oçiæ Ioatham & Achaç & Eçechiæ regum iuda:& in diebus hieroboā filij Ioas regis iſrael. b Audite hoc ſenes ꝛc. Senes iubent̃ audire:habitatores terræ aurib⁹ pcipere. Senib⁹ nō dicit̃, audite oēs: habitatoribus terræ addit̃, aurib⁹ percipite oēs. Auditus eñ in ſcripturis ſanctis non eſt iſte q in aure reſonat:ſed q corde percipit̃ :iuxta illud qđ dñs loquitur in euāgelio:Qui habet aures audiendi audiat: Q̄ aūt nos interpretati ſumus, auribus pcipite : & apud græcos & Matth.13.b
apđ hebræos unū uerbū eſt:apđ græcos ἐνωτίσασθε:apđ hebræos הַאֲזִינוּ: qđ ꝓprie nō corde,ſed aure percipit̃. Et ut ſciam⁹ ſacratiorē eſſe auditū q̄ id qđ in auribus reſonat : Eſaia loquente diſcamus: Audi cœlū Eſaie.1.a
& auribus pcipe terra. Qui ſenes ſunt & cæleſtes, audiūt ſpiritaliter: q habitāt in terra appellant̃q; terreni,aurib⁹ pcipiūt. Et hoc in D
oīb⁹ ſcripturis notādū ubi hæc duo uerba iūcta ponuntur. Q̄ in lamech q̄q; legim⁹ peccatore: q locutus eſt ad uxores ſuas Ada & ſella: Audite uerba mea uxores lamech: auri- Gene.4.d
bus pcipite uerba mea:quia uirū occidi in uulnus meū & iuuenē in liuorē meū:ſciebat obſcura eſſe quæ loquebat̃:& idcirco uxores ſuas nō ad ſimplicē tm̄ uerbor̄ ſonū:ſed ad recōditā quoq; dictor̄ intelligentiā ꝓuocabat. Si qs igitur ſenex eſt,& maturæ ætatis,in dño elect⁹ ſenex:ut ī cōſequētibus iuxta Lxx.interpretes legim⁹:ac paruulor̄ reliqt infantiā,audiat quæ dicunt̃. Qui aūt adhuc habitat in terra: & nō pōt dicere: Aduena ſum & pegrin⁹ ſicut oēs patres Ps.38.
mei,aurib⁹ pcipiat. Si factū eſt inqt iſtud in diebus ueſtris, aut in diebus patrū ueſtror̄. Arte rhetorica ex rer̄ magnitudine attētū auditorē facit:nulla hæc inqt ætas meminit, quæ dicturus ſum:nec ueſtra nec patr̄ ueſtror̄ atq; maiorū facta ſunt tpe. Patres aūt auos atauoſq; cognoſce: & filios filior̄,oēm deinceps ſobolē:iuxta illud Vergilianū. Et nati nator̄:& q naſcent̃ ab illiſ. Et ſenes ergo & habitatoreſ terræ,filijs ur̄is poſteriſq; narrate:q ſenex ē,liberos ſuos doceat ſacramēta:q habitator eſt terræ,ſimplicem narret hiſtoriā. Vnde uſq; hodie nos q in chriſto credimus : quor̄ cū Moyſe ablatū eſt uelamen ab oculis:& de qbus dicit̃:Cani Sapie.4.b
hoīs ſapientia eius:filijs noſtris ſecreta & mira narramus: Iudæi autē q habitāt in terra,loquūtur terrena,& humi cohærētia:de qb⁹ ſcriptū eſt:Qui de terra eſt,de terra loquit̃: Ioha.3.d
q de cælo uenit,ſup oēs ē. c Reſiduū heruce comedit locuſta ꝛc. Exordiū ſequit̃ narratio:ibi ut attētū faceret audi

E tore magna & incredibilia ſe dictur͂u eſſe ꝓmiſit: quæ nec ue
tꝰ ſciret hiſtoria: nec præſẽs ætas facta cognoſceret. Hic heru
cã, & locuſtã, bruchũ, & rubiginẽ poſuit: ut quæ ſingula raro
eueniũt: oĩa ſimul facta memorent̃: & ideo mirabilia ſint.
Herucã quæ hebraicæ גזם græce dicit̃ κάμπη: hebræi aſſyri
os interpretãt̃, babylo
nios atq; chaldæos: q
de uno orbis climate
ꝓcedẽtes: tam decem
tribuũ q̃ duarũ: hoc
eſt iſraelitici popli cun
cta uaſtarũt. Locuſtã
aũt medos interpretã/
tur & pſas: q ſubuerſo
imperio chaldæoꝝ, iu
dæos habuere capti/
uos. Bruchũ macedo
nas: & oẽs Alexandri

a HEB. rubigo. Expgiſcimi
ẽbrij & flete: & ululate oẽs
q bibitis uinũ in dulcedi/
ne: q̊niã perijt ab ore ue/
b ſtro. Gẽns enim aſcendit
ſuper terram meam for/
tis

ſucceſſores: maxĩeq; regẽ antiochũ cognomẽto epiphanes q
inſtar bruchi ſedit in iudæa: & oẽs prioꝝ regũ reliqas deuo
rauit: ſub quo Machabæoꝝ bella narrant̃. Rubiginẽ refe/
rũt ad imperiũ romanoꝝ: q quarti & ultimi intm̃ oppreſſe
re iudæos: ut de ſuis finibꝰ eos pellerent. Scribit plenius Io/
ſephus ſeptem uoluminibꝰ, Veſpaſiani & Titi narrans triũ/
phos: Hælij q̊q; hadriani cõtra iudæos expeditionem legi/
mus: q ita hieruſalẽ muroſq; ſubuertit: ut de urbis reliquijſ
ac fauillis ſui nois Hæliã conderet ciuitatẽ. Hæc q̃ttuor re/
gna quæ ſubuertere iudæã: in q̃ttuor cornibus Zacharias
uidiſſe ſe ſcribit: dicente ad eũ angelo: Hæc ſũt cornua: quæ
Zach.1.d uentilauerũt iudã & iſrael & hieruſalem. Et rurſum: Leuaui
Ibidem.6.a inquit ocl̃os meos & uidi: et ecce q̃ttuor quadrigæ egredit̃/
tes de medio duoꝝ montiũ: & mõtes, mõtes ænei: in q̃dri
ga prima equi rufi, & in quadriga ſcd̃a equi nigri, & in qua
driga tertia equi albi, & in quadriga quarta, eq uarij fortes.
Cũq; ꝓpheta dixiſſet ad angelũ qui loquebat̃ in eo: Quid
ſunt hæc dñe mi? Reſpõdit angelus: Iſti ſunt quattuor uen/
ti cœli qui egrediunt̃, ut ſtent coram dñatore omnis terræ:
& eſt ſenſus: iſti ſunt qui egrediuntur a facie dñi, ut eius im/
pleant uoluntatẽ. Cum habitatoribus terræ, percepimꝰ au/
F ribus, quid heruca, locuſta, bruchus, rubigo, ſignificet: nũc
cum ſenibus qđ dictũ eſt audiamus: Quattuor eſſe ptur/
bationes quibus animaꝝ ſanitas ſubuertatur: oĩes philo
ſophoꝝ ſcholæ cõclamãt. Duæ pñtes ſibiq; cõtrariæ: duæ
futuræ mutuo diſſidentes. Præſentes, ægritudo & gaudiũ.
ægritudinẽ animi dicimus, alioquin corporis non ægritu/
do, ſed ægrotatio nominat̃. Aut igit̃ triſtes ſumus: & mœ/
rore cõficimur: ſtatuſq; noſtræ mentis euertitur. Vñ & Apo
1.Corin.2.b. ſtolus monet: ne abundantiori triſticia abſorbeat̃ frater:
Aut ecõtrario gaudemꝰ, geſtimꝰq; lætitia: & bona nr̃a mo/
deranter ferre nõ poſſumus: iuſtiq; & fortis uiri eſt: nec ad/
uerſis frangi, nec proſperis ſubleuari: ſed in utroq; eſſe mo/
deratum. Diximus de perturbatione præſentiũ: dicamꝰ de
futuroꝝ: in quibus mœtus, aut ſpes eſt. Aduerſa timemus,
proſpera præſtolamur: & quod ægritudo & gaudiũ operan
tur in pñti: mœtus & ſpes faciunt de futuro: dũ aut aduer/
ſa plus q̃ decet timemus eſſe uentura: aut ꝓſpera quæ ſpera
mus intm̃ nos faciunt exultare: ut nõ teneamus modum:
maxime in his quæ incerta ſunt: quia futura & ſperant̃ po/
tius q̃ tenent̃. Has perturbatiões uno, & nec pleno uerſicu
lo illuſtris poeta cõprehendit. Hi mœtuunt cupiuntq;: hoc
de futuro. Dolent gaudentq;: hoc de pñti. Neq; auras inqt
reſpiciunt clauſi tenebris & carcere cæco, Qui em̃ pturba/
tionũ tenebris obuoluunt̃, claꝝ ſapiẽtiæ lumẽ nõ ualẽt in/
tueri. Cauẽdũ eſt igit̃ ne ægritudo, quaſi heruca nos come
dat: ne locuſta uaſtet in gaudio, huc illucq; uolitãs: & geſtiẽ
te lætitia per diuerſa ſe iactans: ne bruchus.i. pauor & futu
rorum mœtus, radices ſapĩæ deuoret: ne rubigo & deſyde/
riũ futuroꝝ res inutiles cõcupiſcat & nos pferat ad ruinã:
Sed ut in oĩbus, q̃tuor q̃drigas & q̃ttuor cornua: & q̃ttuor
eq̃s rufos, & uarios, & albos, & nigros.i. uel aduerſa uel ꝓ/
ſpera, uel ex utroq; ſociata frenis ſapiẽtiæ gubernemꝰ. Ego
reor herucã eſſe incipientẽ in anĩo paſſionẽ: quæ tarda eſt,
& diſcurrere nõ poteſt: & mora ipſa ac ptinacia ebibit & ex
ugit omnem uirorem: quam ſi non occiderimus, in nobis

creſcet & auolat: & nũc deuorat quicqd attigerit: nũc ſeme
ſa dimittẽs pergit ad alia: reuertenſq; ad priſtinã ſedẽ bru/ G
chus efficitur: ut non ſolum fruges, & folia & cortices: ſed
& ipſam medullam deuoret tarditate. Sin autem euenerit:
quod tamẽ rarũ eſt: ut etiã poſt bruchũ uitalis quippiã in

SEP. Euigilate qui ebrij
eſtis in uino ueſtro: & plo
rate & plangite oẽs qui
bibitis uinũ in ebrietate:
qm̃ ablatum eſt de ore ue
ſtro. Quia gẽs aſcẽdit ſup
terram

nobis ſpiritꝰ reſideat:
cuncta rubigo popula
tur: ita ut ſtipulã & ui
le fœnum uertat in ni/
gredinem, ut non ſolũ
eſui: ſed & fimo inuti/
lia ſint. De his q̃ttuor
perturbationibus, in
principio q̊q; Amos ſi
uita comes fuerit diſſe
remus: ubi ſcriptũ eſt: Amos.1.a
Super tribꝰ ſcelaribꝰ:
& ſup quatuor dama/
ſci: gaçe, tyri, idumeæ, filioꝝ ãmon, & moab, & iuda, & iſrl̃:
non conuertam eos dicit dominus. Quas nos perturba/
tiones interpretati ſumus: græci πάθη appellãt: quæ ſi κα/
κοζήλως in paſſiones uertamus, uerbum magis q̃ ſenſum
uerbi expreſſerimꝰ. a Expergiſcimini ebrij ꝛc. Quaſi
ſenes atq; preſbyteri audire debemus: nulla res ita inebriat
ut animi perturbatio. Eſt triſticia, quæ ducit ad mortẽ: hæc
abominanda ebrietas eſt. Eſt ira quæ iuſticiam dei nõ ope/
ratur: & furori proxima, mẽtis ſuæ impotem facit: intantũ
ut labia tremant, dentes concrepent, uultus pallore mutet̃:
Recteq; illud laudatur Archytæ tarentini, qui cũ uillico ſuo
eſſet iratus: Iam te inquit occiderẽ niſi iratus eſſem. Quid
referam de gaudio & uoluptate, & maxime amore, qui ex/
cæcat cordis oculos: & nihil aliud amantẽ, niſi id qđ amat
cogitare permittit. An nõ eſt dicenda ebrietas, cum propter
uile ſcortum, & ignominioſam corporis partem, animæ li/
bertas in ſeruiles blandicias inclinatur? cum laborem ſuũ
alterius facit eſſe delicias? cum furto ſcelere atq; periurijs
opes futuræ præparet uoluptati? & cũ uideat̃ ab omnibus,
ſe æſtimat non uideri: dummodo potiatur eo quod deſy/
derat. Sed & auaricia excæcat animũ eiꝰ: cui nihil ſatis eſt,
& muliebris timor, & dulcium cupido uitiorum: Vnde di/ H
citur ad eos: Euigilate & expergiſcimini qui ebrij eſtis: neq̃
q̃ uino: ut in ſolis Lxx. continet̃: ſed oĩ pturbatiõe uitio/
rũ. Flete & plãgite, & agite pœnitentiã: & aſſumite triſticiã
quæ ducit ad uitam: & ululate omnes qui bibitis uinũ in
dulcedine, ſiue in ebrietate. Dulcia em̃ ſunt uitia: quia mel Pro.5.a
diſtillat de labijs mulieris meretricis: & idcirco in dei ſacri
ficio non offertur: quoniam perijt ſiue ablatum eſt de ore
ueſtro uinũ: ebrietas atq; dulcedo quæ uos deceperat. Sæ/
pe quippe dei fit prouidentia: ut qui nõ cognouerũt deum
in proſperis, cognoſcant in aduerſis: & q diuitijs male ab/
uſi ſunt, ad uirtutes penuria corrigant̃. Iuxta hunc ſenſum
audiant ſenes: habitatores autem terræ percipiãt auribus:
de illo uino nunc præcipi: in quo eſt luxuria: & quo qui
inebriati fuerint, regnũ dei poſſidere non poſſunt. Qui ui/
ni ebrietate ſopitꝰ eſt, euigilet & ploret ebriũ ſe fuiſſe, & ulu
let: ut poſtea ululatus eius & fletus uertat̃ in riſum: & gau
deat ſe ebrietatis materiam non habere: quæ eum per abun
dantiam ebrium fecerat & ueſanum. b Gens em̃ aſcẽ/
dit ſuper terram ꝛc. Iudæi putant in diebus ioel tam innu
merabilem locuſtarũ ſuper iudæam ueniſſe multitudinẽ:
ut cuncta complerent: & non dicam fruges: ſed ne uinearũ
quidem & arborũ cortices ramoſq; dimitterent: ita ut om/
ni uirore conſumpto, arentes arborum rami, & ſicca uinea
rum flagella remanerent. Hoc utrum factum nec ne ſit: li/
quido affirmare non poſſumus: neq; enim regum & para/
lipomenon narrat hiſtoria: Quod utiq; ſi fuiſſet: quomõ
famẽ ſub helia trium annorum, & ſex menſiũ legimus: nũ/
q̃ ſcriptura tacuiſſet. Tantum dicimus qđ ſub metaphora
locuſtarum, hoſtium deſcribatur aduentus: Siue aſſyriorũ
& babyloniorum, qui tunc imminebant: ſiue medorũ atq;
perſarum, qui poſt futuri erant: ſiue macedonũ, quos mul
to tpe poſt fuiſſe cognouimus: ſiue ultimos romanorum,
de quibus ſupra diximus: licet nunc nobis magis de ba/
bylonijs dici uideatur atq; chaldæis: quorum crudelitas in
populum

HEB. tis & innumerabi/
lis: dentes eius ut dentes
leonis: & molares eius ut
catuli leonis: Poſuit uineā
meā in deſertū: & ficū me/
am decorticauit: nudans
ſpoliauit eam, & proiecit:
albi facti ſunt rami eius.
a Plānge quaſi uirgo accin/
cta ſacco, ſuper uirum pu/
b bertatis tuæ. Perijt ſacrifi/
ciū & libatio de domo do
mini: & luxerunt ſacerdo/
tes miniſtri dñi: de popu/
lata eſt regio: luxit hum⁹:
quoniā deuaſtatū eſt triti
cum. Confuſum eſt uinū:
elanguit oleum: confuſi
ſunt agricolæ: Vlulauerūt
uinitores, ſuper frumen/
to & hordeo: quia perijt
meſſis agri: uinea confu/
ſa eſt: & ficus elanguit: ma
logranatum & palma &
malū: & omnia ligna agri
aruerunt: quia confuſum
eſt gaudium a filijs hoim.
Accingite

SEP. terrā fortis & innu/
merabilis: dentes eius leo/
nis: & molares eius, ut ca/
tuli leonis: poſuit uineā in
diſſipationē: & ficos meas
in confractionē: ſcrutans
ſcrutatus eſt eā: & ꝓiecit,
dealbauit ramos eius.
Plāge ad me ſuꝑ ſpōſam
accinctam cilitio, ſuꝑ uirū
ſuū uirgineū. Ablatū eſt
ſacrificiū & libatio de do/
mo dñi: lugete ſacerdotes
miniſtri domini: quoniā
deſolati ſunt cāpi: lugeat
terra q̊niam afflictum eſt
triticum, aruit uinū, immi
nutū eſt oleum: aruerunt
agricolæ: lugete poſſeſſio/
nes, ꝓ frumēto & hordeo:
quia perijt uindemia de
agro: uinea aruit, & fic⁹ im
minutæ ſunt: malograna/
tum & palma & malū &
omīa ligna agri arefacta
ſunt: quoniam confude/
runt gaudiū filij hominū.
Accingite

A populum dei feritaſq; deſcribitur: & ni fallor, uideor mihi
in hoc, ꝓpheta aliquid reperiſſe: Narratur impietas hoſtiū
ſub figura locuſtarum: & rurſum ſic de ipſis locuſtis dicit̃,
quaſi hoſtibus comparentur: ut cum locuſtas legeris, ho/
ſtes cogites: cū hoſtes cogitaueris, redeas ad locuſtas. Aſcē/
dit ergo gens locuſta/
rum de ſolitudine, ſi/
ue exercitus chaldæo/
rum ſuper terram dei,
fortis & innumerabi/
lis: Quid em̃ locuſtis
innumerabili⁹ & for/
tius, quibus humana
induſtria reſiſtere non
poteſt: Dentes ei⁹, gē/
tis uidelicet locuſtaꝝ
(oīa autem τυπικῶς,
intellige) quaſi dentes
leonis: & molares illi⁹,
ut catuli leonis: ut qui
in fortitudine & multi
tudīe locuſtis coequā
tur: in ferocitate & cru
delitate leonib⁹ com/
parentur. Hæc inquit
gens poſuit uineā me/
am in deſertum: quā
de ægypto tranſtuli, &
plantaui: & ficū meā
decorticauit, populū
iudæorum ad quē ue/
nit ſaluator: ut come/
Marc.11.c deret fructus, & nō in
uenit: maledixitq; ei &
aruit in æternū. Omīa
B autem ſub metaphora
locuſtarum, dicta no/
ſcamus: quæ intantū
cuncta populantur: ut
derodant arborū cor/
tices: exutaſq; proijci/
ant: & omni uirore cō
ſumpto, albos ramos
& aridos derelinquāt.
Diximus iuxta hiſto/
riā: tranſeamus ad in/
telligentiā ſpiritalem:
ut cum ſenibus audi/
re poſſimus: Aſcendit gens ſuper terrā dei: animā uidelicet
humanā: Omnes em̃ animæ dei ſunt: ſicut anīa patris, ſic
& anima filij: & aſcendit gens principū mundi iſtius, & te/
nebrarū, & ſpiritalia nequitiæ in cœleſtib⁹: aduerſum quos
Eccē.10.a nobis eſt lucta atq; certamen: de quibus dicitur: Si ſpirit⁹
poteſtatē habentis aſcenderit ſuper te: locum tuū ne dimi/
ſeris: Cuius gentis dentes ſunt, ſicut dentes leonis: de q̊
petrus apoſtolus loquitur: Aduerſarius noſter diabolus:
1.Petri.5.b quaſi leo rugiens circūit quærens quē deuoret. Et molares
illius quaſi catuli leonis. Catulū leonis, uel eū intellige: qui
eleuat̃ cōtra omne quod dicitur deus, et religio: uel certe
omne dogma ꝑuerſum. De cuius contritis molaribus qui
intrinſecus latent: & nō uidentur, ne facile uitent̃: etiā pſal/
Ps̄.57.a miſta lætat̃ dicens: Molas leonū cōfringet domin⁹. Si ergo
dederimus locū huic genti, ut aſcendat̃ in nobis, ſtatim po
net uineam noſtram in deſertum, de qua uinum facere ſole
Ecci.40.c bamus: qđ lætificat cor hominis: & ficus noſtras decorti/
cat ſiue cōfringit: ne habeamus in nobis ſpiritus ſancti do/
na dulciſſima: ne ſub noſtra uinea & ficu, uir ſanct⁹ requie/
ſcat: ſub quibus cum fuerit, aduerſariorū impetus non ti/
mebit. Nec ſufficit huic genti uineā diſperdere, ficumq; cō/
fringere: niſi ſcrutans ſcrutet̃ eas: & qcqd in illis uitale fue/
rit, interficiat: ut omni uirore conſumpto, albi atq; emortui
Luc.23.e ramuſculi remaneant: & compleatur in nobis: Si in uiridi li
gno hæc faciunt, in ſicco quid facient? a ¶ Plange quaſi

virgo accincta ſacco ꝛc. Vir pubertatis: ſiue ut Lxx. tranſtu/ C
lerunt, παρθενικόν, quem uulgo uirgineum uocant: eo qđ
primus, florē uirginitatis abſtulerit: non alius intelligitur
niſi deus: qui in abraham iſaac & iacob deſpondit ſibi uir/
ginem ſponſam: nulla idololatriæ ſorde maculatā: Ad quā
& per hieremiā loqui/
tur: Non ut dominū Hiere.3.b
me uocaſti, & patrem
& principem uirgini/
tatis tuæ. Vñ & Apo/
ſtolus ad credētes loq
tur: Deſpōdi uos uni 1.Corin.2.a
uiro uirginē caſtā exhi
bere chriſto: q̄ſdiu cū Math.9.b.
hac ſpōſa ſpōſus fue/
rit, nō pōt ieiunare: nec
plangere, nec abſentis
ſponſi deſyderium la/
chrymis indicare: Cū
autem ablatus fuerit
ſpōſus ab ea, plangit
& plorat & accingit ſe
cilicio, & pro ȝona re/
ſte circūdat̃. Intellexi/
mus qs ſpōſus ſit ꝟgi
nalis: uerū qa iſte ſpō
ſus ſiue maritus, non
ſolū ꝟginē accepit ſpō
ſam: ſed & meretricē
in Oſeæ ducit uxorē:
propterea ſcriptū eſt
in Deuteronomio: Si Deuter.21.b
egreſſus fueris contra
inimicos tuos: & tra/ D
diderit eos, dominus
deus tu⁹ in manu tua,
captiuoſq; duxeris: &
uideris in numero ca/
ptiuoꝝ mulierem pul
chram, & adamaueris
eā, uolueriſq; habere
uxorē: introduces in
domum tuā: quæ ra/
det cæſariem: & circū/
cidet ungues ſuos: &
deponet ueſtē in qua
capta eſt: ſedēſq; in do
mo tua, flebit patrē &
matrem ſuā uno menſe: & poſtea intrabis ad eam: dormieſ
q; cum illa, & erit uxor tua: Huiuſcemodi mulieris non eſt
maritus, id eſt dominus uirginalis, ſed meretricem de gen/
tium ſordibus ducit uxorem: Qđ & de om̄i anima creden
tium poſſum⁹ dicere: Si a parua ætate credidit domino, ha/
bet ſpōſum dominū uirginalem: Sin autem ex iudæis ſiue
gētilibus, & hæreticorū ſpurciſſimis fecibus, ad fidei uene/
rit ueritatē: & de tenebris ad lucē tranſierit: habebit quidē
ſponſum, ſed non uirgineū: & de huiuſcemodi hominibus
dicitur: In ægypto fractæ ſunt mām̄æ tuæ, & ibi deuirgina/
ta es. b ¶ **Perijt ſacrificium ꝛ libatio de domo dñi ꝛc.** Ezech.23a
Quantū ad hiſtoriam pertinet, ob locuſtarū, ſiue hoſtium
multitudinem qui ſub earum ſpecie deſcribūtur: uaſtatis
omnibus atq; conſumptis, perijt ſacrificiū & libatio de do/
mo domini: quorum alterum de ſimila: alterū de uino of/
ferre ſoliti erant: Idcirco luxerunt ſacerdotes qui ſunt mini/
ſtri domini: nec ſacrificijs, nec libamētis rite celebratis: ma
xime quia & decimæ quas accipere conſueuerant: nequaq̄
oblatæ ſunt. Regio em̃ uniuerſa populata eſt. Luxit humus
μετωνυμικῶς, pro eo q; eſt: hi qui uerſant̃ in humo: triticū
uinum oleumq; elanguit: ipſi quoq; agricolæ & uinitores
confuſi ſunt, & ululauerunt: quia non ſolum frumentū, ſed
hordeū quoq; qđ uilius fertiliuſq; eſt aruit. Et legumina
quæ ego puto ſignificari in eo qđ ait, perijt meſſis agri: id
eſt cuncta quæ ſolet hum⁹ gignere. Quid loquar de frumē

 to uino

a HEB. Accingitẽ uos & plã
gite ſacerdotes:ululate mi
niſtri altaris:ingredimini:
cubate in ſacco miſtri dei
mei:quoniã interijt de do
mo dei ueſtri ſacrificiũ &
libatio : ſanctificate ieiu/
niũ:uocate cœtũ : congre/
gate ſenes,oẽs habitato/
res terræ in domũ dei ue/
ſtri: & clamate ad domi/
b nũ. Clãmate inquit ad do
minũ in cordibus ueſtris,
& dicite, ah ah,ah dici qa
prope eſt dies domini &
quaſi uaſtitas a potẽte ue/
c niet. Nũquid nõ coram
oculis noſtris alimenta pe
rierunt de domo dei no/
ſtri lætitia & exultatio?
Computauerũt

SEP. Accingite uos & plã
gite ſacerdotes: lamenta/
mini qui miniſtratis alta/
ri:ingredimini,dormite in
ſaccis miniſtri dei : quo/
niam defecit de domo
dei ueſtri ſacrificiũ & liba/
tio:ſanctificate ieiuniũ, p̃
dicate curationẽ: cõgrega/
te ſenes,omnes habitato/
res terræ,in domũ dei no/
ſtri,& clamate ad dominũ
uæhementer. Heu mihi,
heu mihi,heu mihi,in die,
quoniã iuxta eſt dies do/
mini,& q̃ſi miſeria de mi/
ſeria ueniet. Ante oculos
ueſtros alimenta perie/
runt : de domo dei no/
ſtri lætitia & gaudium:
Subſultauerũt

E to uino oleoq; & hordeo: cũ etiam arborum poma ſiccata
ſint:ficus elanguerint,& malogranatũ,& palma,& malũ,&
oĩa ligna,uel infructuoſa,uel frugifera locuſta uaſtante con
ſumpta ſint? quæ facta ſunt oĩa,ut auferet̃ ſiue cõfunderet̃
gaudiũ a filijs hominũ.Poſſumus hæc eadem & poſt aduẽ
tũ dicere ſaluatoris ac
cidiſſe populo iudæo/
rũ,qñ pari furore cla/
Iob.19.b mãtes dixerũt: Cruci
fige, crucifige talẽ, nõ
habemus regẽ niſi cæ
ſarẽ: qñ circũdata eſt
hieruſalẽ ab exercitu:
& in tantã neceſſitatẽ
uenerũt famis ac peſti
lentiæ:ut filiorum nec
dum maturis corpori
bus ueſcerent̃: & ſacri
ficia uniuerſa ſublata
ſũt,& cõfuſum eſt gau
dium a filijs hominũ:
qa gaudiũ recipe no/
luerunt: de q̊ angelus
loquitur ad paſtores:
Luc.2.b Annũcio uobis gau/
dium magnũ. Iuxta
ἀναγωγὴν, iſte nobis
ſenſus uidetur:Poſtq̃
ſponſa quæ receperat
doctrinã dei a ſponſo
fuerit ſeparata,& p byſ
ſinis lineiſq; ueſtibus,
cilicio circũdata, id eſt
habitũ lugẽtis aſſum/
pſerit: tunc perijt ſa/
crificiũ: de quo ſcriptũ
Ps.50.d eſt:Sacrificiũ deo ſpũs
F contribulatus, & uini
libatio, qđ lætificat cor hoĩs,de domo dei quæ eſt eccleſia:
1.thi.3.d dicente Apoſtolo ad timotheũ: Vt ſcias quõ in domo dei
cõuerſeris:quæ eſt eccleſia dei uiuentis. Auferetur aũt ſacri
Matth.24.a ficiũ & libatio de domo dñi,qñ multiplicata iniquitate,re/
frixerit charitas multorũ:& principes populi ac miniſtri al
taris uiderint campos & plana credentiũ,fructus nõ affer/
re uirtutũ:ſed omĩa uitijs inhorreſcere:qñ frumentũ & hor
deũ uineaſq; & oleum:heruca, locuſta,bruchus, rubigo cõ
ſumpſerint:& neq̃q; habuerim⁹ calicẽ: de quo ſcriptũ eſt:
Ps.22.b Calix tuus inebrians q̃; preclarus eſt:Et perierit oleũ: de q̊
Eccs.9.b in eccleſiaſte legimus: Omni tp̃e ſint candida ueſtimenta
tua:& oleũ de capite tuo nõ deficiat: quo exhilarat̃ facies:
& caput ieiunantis unguit̃. Tũc cõfũdent̃ agricolæ cũ uide
rint in poſſeſſionib⁹ ſuis non naſci triticũ q̊ aluntur hoĩes:
& hordeũ quo iumẽta irrationabilia ſuſtentant̃:& cõfuſam
Eſa.5.a eſſe uineã:de qua ſcriptũ eſt: Vinea frondoſa iſrael,fructus
abundans in ea:expectante dño,ut faceret uuas,& fecit ſpi/
Iob.1.g nas. Ficus quoq; elanguit ſub qua fuit anteq̃; crederet na/
Cañ.6.b thanael:et malogranatũ,cuius cortici genæ ſponſæ in can/
tico cõparant̃: et palma quæ perdito uirore ſiccata eſt: de
Ps.91.c qua olim dicebatur:Iuſtus autẽ ut palma florebit: & malũ
Can.2.a de quo in eodẽ cantico legimus:Sicut malũ in medio ligno
rũ:ita fratruelis me⁹ in medio filiorũ. Quid neceſſe eſt oẽs
arbores p̃currere:cũ uniuerſa aruerint: & pro gaudio atq;
lætitia filios hoĩm mœror oppreſſerit & cõfuſio? a ¶ **Accingite vos & plãgite ſacerdotes &c.** Qui ſanctus ſacerdos
eſt,& comedit paſcha dñi:accingatur balteo caſtitatis:& au
Luc.12.c diat cũ apl̃is: Sint lũbi ur̃i præcincti: & lucernæ ardẽtes in
manib⁹ ur̃is. Qui autẽ peccator eſt,& quẽ remordet ꝓpria
cõſciẽtia:cilicio accingat̃ & plãgat,uel ꝓpria delicta,uľ ppl̃i:
& ingrediat̃ eccleſiã:de q̃ ꝓpter peccata fuerat egreſſus: &
cubet,uel dormiat in ſacco:ut præteritas delicias p q̃s offẽ
Iob.1.a derat deũ,uitæ auſteritate cõpẽſet: Qui em̃ mollib⁹ ueſtiũt̃
in domib⁹ regũ ſunt. Accingãt̃ aũt ſacerdotes & plãgant &
ululẽt,& dormiãt in ſacco:ꝓpheta eos ad pœnitẽtiã cohor
tante: qui dicit: Miniſtri dei mei:quõ interijt de domo dei G
ueſtri ſacrificiũ & libatio: de quib⁹ ſupra dictũ eſt. Nec ſuf/
ficit flere uel plangere & habitũ lugẽtis aſſumere:niſi ſancti Ioel.2.d
ficent ieiuniũ & uocent cœtũ. Si om̃e ieiuniũ placeret deo,
nũq̃; diceret,ſanctificate ieiuniũ;& nõ tale ieiuniũ elegi: di/
cit dñs. Et in euãgelio
cõdemnãt̃ q extermi/ Matth.6.b
nãt facies ſuas, ut ui/
deãt̃ hoĩb⁹ ieiunare:&
in diebus inquit ieiu/
niorũ ueſtrorũ p̃cuti/
tis pugnis, & opprimi
tis pauperem: Idcirco
nunc dicit ſanctificate
ieiuniũ. Ieiunat Mani/
cheus, & multi hæreti
ci:maximeq; Encrati/
tæ: quorũ princeps Ta
cian⁹ eſt: ſed hoc ieiu/
niũ ſaturitate & ebrie/
tate deterius eſt. Et uo
cate cœtũ ſiue curatio
nẽ:ut p pœnitentiam
nr̃a peccata curemus.
Pro cœtu in hebraico
legitur עֲצָרֶת quod
Symmachus,ſynodũ:
Aquila,diem collectæ
interpretat⁹ eſt. Cõgre
gate ſenes:quorũ ætas
uicina morti, matu/
ræq; ſententiæ,magis
timorẽ & cultũ ſuſci/
pit dei. Oẽs q̊q; habi/
tatores terræ de qb⁹ ſu
pra dixerat:audite hoc
ſenes : & auribus p̃ci/
pite om̃es habitatores
terræ: ut & ſenes & habitatores terræ in domũ dei quæ eſt
eccleſia cõgregent̃. Cũq; fuerint in eccleſia & de diſpari gre H
ge ſacerdotũ & populi,ſenũ & habitatorũ terræ unus grex
fuerit effectus: b ¶ **Clamate inquit ad dñm &c.** Pro eo qđ
nos tranſtulim⁹, a potẽte:& hebraice dicitur שַׁדַּי qđ unũ
eſſe de decem dei nominib⁹ aliquoties diximus : Lxx. in/
terpretati ſunt miſeriã: שׁוֹד pro שַׁדַּי legentes. Vox igit̃ ſa
cerdotũ & populi ad dñm clamãtis inducit̃:ut tertio dicãt
heu mihi:credo, quia ꝓpter peccata quæ fecerũt ſanctã of/
fenderant trinitatẽ. Dies aũt retributiõis omniũ delictorũ
illa eſt, de qua uniuerſi ſcribunt ꝓphete:et maxime Eſaias Eſa.13.b
clamitat: Ecce dies dñi inſanabilis uenit,furoris & iræ,ut
ponat uniuerſum orbem deſertũ,& peccatores p̃dat ex eo.
Hic dies recte appellatur inſanabilis:quia cum dies iudicij
uenerit, non erit locus pœnitentiæ : quia æternitati cõpa/
ratur:prope eſt & nõ longe. Quodq; ſequit̃:Et quaſi miſeria
de miſeria ueniet:ſiue uaſtitas a potente ueniet: hic ſenſus
eſt:quod mala ſuccedant malis:& omnis afflictio,deo iudi
ce diſpenſetur:qui potens eſt & corpus & animã perdere in Matth.10.c
gehennam. Quod generaliter de die iudicij diximus,ſpecia
liter referamus ad tempus iudaicæ captiuitatis:quãdo hie
ruſalẽ capta,templũq; deſtructũ eſt:Non multo em̃ poſt tẽ
pore uenit & decẽ & duarũ tribuum ab aſſyrijs chaldæiſq;
captiuitas: prædicit̃q; uentura:ut cum uenerit, nõ caſu ac/
cidiſſe uideatur,aut hoſtium fortitudine:ſed ira & cõmina
tiõe dei:uel certe agente populo pœnitentiã nõ ueniat:quæ
uentura eſt,ſi permanſerit in delictis. c ¶ **Nunquid non coram oculis noſtris &c.** Ante oculos pereunt alimenta
peccantium,quando iam ſperatæ fruges e manibus auferũ
tur: & præuenit locuſta meſſorem : ut quod ſpe in horreis
conditũ eſt,bruchus & rubigo conſumat. His quoq; qui in
eccleſia cõmorantur,pro qualitate meritorũ,frumentũ ſpiri
tus,& hordeũ literæ ſi peccauerint tollitur: ut patiantur fa/
men ſermonis dei: Cũq; fuerint alimenta ſublata, cõſequẽ
ter gaudiũ & lætitia tollitur de domo dei ; ut q audiebant
ante apoſtolũ

Phi.4.a ante Apoſtolum dicentem:Gaudete in domino ſemper,ite
A rum dico gaudete: poſtea dominum audiant ad pœniten/
Matth.5.a tiam prouocantem :Beati qui lugent qm̃ ipſi conſolabunt̃.
a ¶ Computruerunt iumenta in ſtercore ſuo ⁊c̃. Poſtq̃ȝ ali/
mẽta perierũt,& de domo dei gaudiũ læticiaq̃ȝ ſublata ſũt:
Iumenta quoq̃ȝ cõpu/
truerũt ĩ ſtercore ſuo:
ſiue iuxta intelligẽtiã
ſpiritalẽ laſciuierũt in
præſepibus ſuis: & cal
citrauerunt cõtra crea
torem ſuũ : ut imple/
retur quod ſcriptum
eſt:Si ſaturati non fue
Ps.58.d rint, murmurabunt :
Ioel.1.d Cõputreſcit in ſterco/
re ſuo cuius deus uen
Eſa.22.d ter ẽ : & qui dicit, Mã
ducemus & bibamus
cras enim moriemur:
huic demolita ſũt hor
rea & apothecæ diſſi/
patæ ſunt:uel ſubuer/
ſa ſũt torcularia: quia
ſi frumenta & uina nõ
fuerint, fruſtra horrea
& torcularia præparã/
tur. Cũq̃ȝ oĩa aruerint,
uoce flebili querebun
tur & dicent: quid re/
ponim⁹ nobis:Q̃d̃q̃ȝ
ſequit̃ iuxta Lxx. Fle
uerunt armẽta boum,
qm̃ nõ ſũt eis paſcua:
compellit nos non de
bobus & armentis ac
cipere quæ dicta ſunt:
B ſed de his q̃ ꝓpter ſim
plicitatem boues uo/
cantur & oues: De q̃/
rum paſcuis ſaluator
Ioã.10.b loquitur : Ingredietur
& egrediet̃,& paſcua
inueniet. Hæc aũt oĩa
intellige ſub metapho
ra, herucæ, locuſtæ,
bruchi & rubiginis,q̃ȝ
ſublatis frugibus atq̃ȝ
uaſtatis:fames & peſti
lentia cuncta poſſede/
rint: b ¶ Ad te domi
ne clamabo ⁊c̃. Pro/
pheta clamante ad do
minũ, uel populo ꝑ ꝓ
phetã: qa ignis come/
derit ſpecioſa deſerti:& flamma ſuccẽderit oĩa ligna regio/
nis:beſtiæ & iumẽta agri ſiue campi ſuſpexerũt ad dñm q̃ſi
areola ſitiens imbrem:Hoc eñ uno uerbo ſignificat Aqui/
la dicens, ἐπρασιώθη: & ſuſpexerũt ad eum:quoniam arue
runt fontes,uel emiſſiones aquarũ: & ignis deuorauit ſpe/
cioſa deſerti: quod ſcilicet & hoc heruca, & locuſta,& bru/
chus fecerint & rubigo, quod ignis in ſtipula,flãma in ue/
pribus . Specioſa autem deſerti quæ hebraice dicuntur:
נאות intelligamus aut plana camporũ,aut pratorum flo/
rentia,aut uirentia herbis loca:quæ paſcua præbuere iumẽ
tis. Clamare autem ad dñm ꝑ prophetã & iumenta ad eũ
ſuſpicere,fecit ignis qui deuorauit ſpecioſa deſerti: & flãma
quæ ſuccendit omnia ligna regionis: ut & fruges & poma
pariter interirent:& quia ſiccati ſunt fontes aquarũ: & quic
quid in deſerto poterãt inuenire,uorax flamma cõſumpſit:
Simulq̃ȝ cõſyderemus,q̃d niſi propter anguſtiã,& ablatio/
nem delitiarũ:nec propheta,nec beſtiæ clamaſſent ad dñm
aut ad dñm ſuſpexiſſent:q̃d q̃dem & ad iuſtũ quondã uirꝫ

referri poteſt:q̃ cũ declinauerit & fecerit malũ: nequaq̃ȝ ei C
uirtutes priſtinæ proderunt: ſed iudicabit eum dominus
in quibus inuenerit. Specioſa deſerti appellare poſſum⁹:de
quibus ſcriptũ eſt:Plures filij deſertæ magis q̃ȝ ei⁹ quæ ha/ Eſa.54.a
bet uirũ. Flãma autem quæ ſuccendit om̃ia ligna regionis:
illa eſſe credenda eſt:
quæ ĩmittitur ardenti
bus diaboli ſagittis:ut
nihil in nobis bonarũ
frugum remaneat:ſed
cũcta incendio conſu/
mant̃: Omnes eñ ad
ulterantes,quaſi cliba
nus corda eorũ: & nõ
ſolũ propheta,uel po/
pulus per prophetam:
qui ratiõale anĩal eſt:
ſed iumẽta quoq̃ȝ, de
quibus dictũ eſt:Ho/ Ps.35.b
mines & iumenta ſal/
uos facies dñe. Et ali/
bi: Quaſi iumentum Ibi.72.d
factus ſum apud te.Et
iterũ : Seminabo eos Hiere.31.e
ſemine hominum &
iumentorum: ſuſpexe
runt ad dominum: &
rorem illius miſericor
diæ flagitarũt: qa exic
cati ſunt fontes aqua/
rũ,quos ceruus deſy/
derat. Et de q̃bus dñs
loquit̃ ꝑ hieremiam:
Me dereliquerunt fon hiere.2.c
tem aquæ uiuæ. Sicca
tis autẽ fontibus aq̃/
rum:qui arẽtia quæq̃ȝ
irrigãt atq̃ȝ refrigerãt:
conſequenter quicq̃d
in nobis pulchrũ fuit,
ignis ardore conſum/
ptum eſt: de quo do/ D
minus dicit in euange
lio:Videbam ſathanã Luc.10.e
quaſi fulgur cadentẽ
de cœlo. Ca. II
CAnite tuba
in ſion ⁊c̃.
Rurſum ꝑ
metapho/
rã locuſtarꝫ, deſcribit̃
impetus chaldæorꝫ:&
iubet̃ ꝓpheta:ĩmo per
ꝓphetã oẽs q̃ pñt dei
audire ſermonẽ: ut q̃/
ſi tuba exaltent uocẽ ſuã: & in ſion prædicent: & clangant
in monte ſancto eius:ut ad ſtrepitum clamoris & buccinæ
oĩs hieruſalẽ populus cõtremiſcat. Cũq̃ȝ ait cecineritis:hoc
dicite:Neq̃q̃ȝ dies dñi ultra differt̃.i.dies ultionis atq̃ȝ uin
dictæ : adeſt uicina captiuitas: iã de ſuo loco babyloniorũ
eſt egreſſus exercitus:ꝓpe eſt dies tenebrarum,& anguſtiæ,
dies caliginis & nubiſ & turbinis:in q̃ auferet̃ lumẽ om̃e læ
ticiæ & cũcta tenebris opprimẽt̃. Sicut inq̃t mane & dilucu
lũ ſubito tenebras fugat:& cũctos mõtes aurora colluſtrat:
ita babyloniorꝫ ſemꝑ oẽm terrã ueſtrã fundet̃ exercit⁹. Nec
putetis turbã eẽ inualidã:pp̃lus mult⁹ & fortis eſt:cui⁹ ſilis
nec in preterito,nec in futuro ulla gens alia poterit inueniri:
q̃cq̃d attigerit q̃ſi uorax flãma cõſumet:nihilq̃ȝ poſt ſe inte
grũ derelinq̃t:q̃ſi hort⁹ & paradiſus uoluptatis oĩs terra eſt
quã nõ tetigerit:q̃ſi ſolitudo & deſertũ q̃cq̃d fuerit depre/
dat⁹:neq̃ȝ ull⁹ poterit inueniri,q̃ illi⁹ effugiat man⁹. Aſpect⁹
eorꝫ q̃ſi ferociũ eq̃rꝫ: & q̃ſi eq̃tes huc illucq̃ȝ diſcurrẽt. Nõ
q̊ babylonij eq̃tibus cõparent̃: ſed q̊ locuſtæ ꝑ trãſlationẽ

a HEB. Computruerũt iu/
menta in ſtercore ſuo: de/
molita ſunt horrea: diſſi/
patæ ſunt apothecæ: qm̃
confuſum eſt triticũ:quid
ingemuit animal: mugie/
runt greges armẽti ? quia
non eſt paſcua eis, ſed &
greges pecorum diſperie/
b runt. Ad tẽ dñe clamabo:
quia ignis comedit ſpecio
ſa deſerti:& flãma ſuccen/
dit omnia ligna regionis:
ſed & beſtiæ agri, q̃ſi area
ſitiens imbrẽ ſuſpexerunt
ad te:quoniã exiccati ſunt
fontes aquarũ:& ignis de/
uorauit ſpecioſa deſerti.
c CAnitẽ tu Ca. II
ba in ſion:ululate
in monte ſancto
meo: cõturbent̃ oẽs habi/
tatores terræ: qa uenit di/
es dñi:quia prope eſt dies
tenebrarꝫ & caliginis:dies
nubis & turbinis: q̃ſi ma/
ne expanſum ſuꝑ montes
pp̃ls multus ac fortis: ſimi
lis ei nõ fuit a principio:&
poſt eũ nõ erit uſq̃ȝ in an/
nos generatiõis & genera
tionis. Ante faciẽ ei⁹ ignis
uorans

SEP. Subſultauerũt uituli
in præſepib⁹ ſuis:diſſipati
ſunt theſauri:ſuffoſſa ſũt
torcularia : quia arefactũ
eſt triticum:quid repone/
mus nobis? fleuerũt armẽ
ta boum: quia non erant
paſcua eis: & greges ouiũ
diſperierunt. Ad te domi/
ne clamabo: quoniã ignis
conſumpſit ſpecioſa deſer
ti:& flãma ſuccẽdit om̃ia
ligna agri: & iumẽta cam/
pi ſuſpexerunt ad te:quo/
niam arefactæ ſũt emiſſio
nes aquarum,& ignis de/
uorauit ſpecioſa deſerti.
CAnite tu Ca. II
ba in ſion:prædi/
cate in monte ſan
cto meo: cõturbentur oẽs
habitatores terræ:quoniã
adeſt dies dñi: qm̃ iuxta
eſt dies tenebrarꝫ & caligi
nis:dies nubis & pruinæ:
ſicut mane fũdetur ſuper.
montes: populus multus
& fortis:ſimilis ei nõ fuit a
principio : & poſt eũ non
erit uſq̃ȝ ad annos genera
tiõis generationum. An/
te eum conſumens ignis:
& poſt eũ

E

hoſtiū q̄ſi eqtes dicant huc illucq̃ diſcurrere: Sicut ſonit⁹
inqt q̄drigaꝝ & curruū: ſic erit ſonitus locuſtaꝝ: Sup capi/
ta mōtiū exilient: ut oīa excelſa cōſcendāt: & ſicut ſtipulā ci
to flāma cōſumit: ita ſonitus & terror uocis eoꝝ cūcta po/
pulabit. Q̄d'q̃ infert: Velut popul⁹ fortis præparat⁹ ad pre
lium: rurſum ad locu/
ſtas refert: ut nō q̄ſi de
hoſtibus: ſed quaſi de
locuſtiſ referre uideat:
& tñ dum locuſtas le/
gimus, babylonios co
gitem⁹. Tantus terror
erit ut oēs per circūitū
natiōes, & aīo & corpe
ꝑhorreſcāt: imo crutiē
tur: & pauoris magni
tudine, uultus omniū
in ollæ ſimilitudinem
cōuertāt: quæ igne cō
buſta, nigredinē & fuli
ginem fœdi monſtret
aſpect⁹: Diſcurrēt in/
qt q̄ſi uiri fortes: haud
dubiū qn locuſtæ: &
q̄ſi uiri bellatores aſcē
dēt murū: ut murorū
ſublimitas impetū for
tiū ꝓhibere nō ualeat:
& neq̄q̃ ꝑ portas: ſed
ꝑ muros ingrediant.
Singli in uijs ſuis gra
dient: & non declina/
būt a ſemitis ſuis. Hoc
nuꝑ in hac ꝓuincia ui
dim⁹: Cū em̄ locuſtaꝝ
agmina uenirent: &
aerem q inter cœlū &
terrā eſt occuparēt, tā/
to ordine ex diſpoſitio
ne iubētis dei uolitāt:
ut inſtar teſſerulaꝝ q̄
in pauimētis artificis
figunt manu ſuū locū
teneāt: & ne pūcto q/
dem ut ita dicā ungue
trāſuerſo declinent ad
alterā. Et ut aptā face/
ret metaphorā: & ꝑ fe
neſtras ait cadēt: & nō
demolient. Nihil em̄
locuſtis inuiū eſt: cum
& agros, & ſata, & ar/
bores, & urbes, & do/
mos, & cubiculoꝝ ſe/
creta penetrent. Hoc
aūt de locuſtiſ dicit: ut
de hoſtibus intelligat.
Q̄d'q̃ nos interpreta
ti ſumus, ꝑ feneſtras
cadēt, & nō demoliēt:
Lxx. trāſtulerunt, ag/
grauati in armis ſuis
ibūt: & in iaculis ſuis
cadēt & nō cōſument:
qd' neq̄q̃ mihi uidet expoſitiōis ordini cōuenire: ſed ī co er
rorē eſſe generatū qd' שֶׁלַח uerbū hebraicū: illi iacula: nos
feneſtras intelleximus: Seruatq̃ cœptā narrationē: ut eos
dicat urbē ingredi, in muris diſcurrere: domoſq̃ cōſcende/
re: & ꝑ feneſtras intrare q̄ſi fures: non qd' furum timorē ha
beant q uictores ſūt: ſed ut fures ſolēt ingredi ꝑ feneſtras,
& occulte rape: ſic illi clauſis ianuis: ne ulla ſit mora ꝑ fene/
ſtras, tota irrumpent audacia. A facie iſtiuſmodi locuſtarū
terra cōtremuit, cœli moti ſūt: Quæ dicta hyperbolice ſen

HEB. uorans: & poſt eum
exurens flāma: q̄ſi hortus
uoluptatiſ terra corā eo: &
poſt eū ſolitudo deſerti:
neq̃ eſt q effugiat eū: q̄ſi
aſpect⁹ equorū aſpectus
eorum, & quaſi equites ſic
current: ſicut ſonitus qua/
drigarū ſuper capita mō
tium exilient: ſicut ſoni/
tus flammæ ignis deuorā
tis ſtipulā: uelut pplus for
tis ꝑparatus ad ꝑliū: a fa/
cie ei⁹ cruciabunt ppli: oēs
uult⁹ redigētur in ollam:
ſicut fortes currēt: q̄ſi uiri
bellatores aſcēdēt murū:
uiri in uijs ſuis gradiēt: &
nō declinabūt a ſemitiſ ſu
is: unuſqſq̃ fratrē ſuū nō
coartabit: ſinguli in calle
ſuo ambulabūt: Sed & ꝑ
feneſtras cadēt: & non de/
molient: urbē ingrediēt:
in muro currēt: domos cō/
ſcendēt: ꝑ feneſtras intra/
būt q̄ſi fur: a facie ei⁹ cōtre
muit terra: moti ſunt cœ/
li: ſol & luna obtenebrati
ſunt: & ſtellæ retraxerunt
ſplendorē ſuum. Et domi
nus dedit uocem ſuam an
te faciem exercitus ſui: qa
multa ſunt nimis caſtra
eius: quia fortia & facien/
tia uerbum eius. Magn⁹
em̄ dies dñi & terribilis
ualde & qs ſuſtinebit eū.
Nūc ergo

SEP. & poſt eū flāma ſuc
cenſa: Sicut paradiſus uo/
luptatis terra añ faciē ei⁹:
& poſteriora illius, ſicut cā
pus ſolitudiniſ: & q ſaluet
nō erit ei: ſicut aſpect⁹ eqꝝ
aſpect⁹ eoꝝ: & ſicut eqtes
ſic ꝑſequēt: Sicut uox q̄dri
gaꝝ ſuꝑ uertices mōtiū ex
iliēt: & ſicut uox flāmæ ig
nis deuorātis ſtipulā: & ſi
cut pplus multus & fortis
ꝑparatus ad ꝑliū: a facie
ei⁹ cōterent populi: om̄is
uult⁹ ſicut aduſtio ollæ: ſi/
cut pugnatores current: &
ſicut uiri bellatores aſcen/
dent ſuꝑ muros: & unuſqſ
q̃ in uia ſua ambulabit:
& nō declinabūt a ſemitis
ſuis: ſinguli a ꝓximo ſuo
nō recedent: aggrauati ar/
mis ſuis ibunt: & in iaculis
ſuis cadēt & nō cōſumēt:
urbē apprehendēt: & ſuꝑ
muros diſcurrent: ſuꝑ do
mos aſcendent: & ꝑ fene/
ſtras intrabūt ſicut fures: a
facie ei⁹ cōfundet t̃ra: & co
mouebit cœlū: ſol & luna
cōtenebrabūt: & ſtellæ au
ferēt lumē ſuū: & dñſ dabit
uocē ſuā a facie fortitudi/
nis ſuæ: qm̄ mlta ſūt nimiſ
caſtra eius: qm̄ fortia opa
ſermonū illi⁹: qa magna
dies dñi magna & illuſtriſ
nimiſ: & qs erit ſufficiēſ ad
eā? Et nūc

G

tiam⁹: nō qd' locuſtaꝝ aut hoſtiū tāta uis ſit ut poſſint mo/
uere cœloſ, & terrā cōcutere: ſed qd' aduerſa patiētib⁹ præ ter
roris magnitudine: & cœlū ruere & terra fluctuare uideat.
Deniq̃ præ multitudine locuſtarū obtexentiū cœlū: ſol &
luna cōuertent in tenebras: & ſtellæ retrahēt lumen ſuū: dū
lumē: in medio nubes
poſita locuſtaꝝ, ad ter
rā nō ſinit peruenire.
Dñs q̊q̃ dabit uocē
ſuā añ faciē tā potētis
exercitus: quia multa
ſūt caſtra ei⁹: & magni
tudo uirtutis illi⁹ ī par
uis q̊q̃ aniantibus de
mōſtrat. Hæc aūt mul
ta caſtra & īnumerabi
lia fortia ſūt nimis: &
facientia uerbū illius:
Quo dicto oñdit ba/
bylonios dei uolūtate
uenturos: & illi⁹ impe
rio parituros. Magn⁹
eſt inqt dies dñi: q̊ ca/
pienda eſt hieruſalē: &
ualde terribilis, & nul/
lus eū poterit ſuſtine/
re: & de neceſſitate ca/
ptiuitatis aut mortis
euadere. Iunctā & co/
hærentē ſibi pericopē
diuidere nolui: ne qd'
ſenſu unū erat, diuer/
ſis capitulis carperet.
Trāſeam⁹ ad intelligē/
tiā ſpūalē ſingla quæq̃
repetētes: Tubaꝝ buc
cinarūq̃ clangorē: nō
ſolū in leuitico & nūe/
roꝝ libro legim⁹: in q Nu.10.a
H
bus iubet, ut duas ar/
genteas tubas faciat
moyſes: qbus & in ka
lēdis, & in ſeptimo mē
ſe, prima die mēſis, &
in iubileo, & in cæteris
feſtiuitatibuſ: & qñ ad
bella ꝓcedūt canāt hi
q huic officio mācipa
ti ſunt: ſed etiā muros
hiericho ad tubaꝝ clā Ioſ.6.c
gorē ſcriptū eſt corruiſ
ſe: Et dñs angelū miſ/ Matt.24.c
ſuꝝ ſe dicit eē cū clan/
gore tubæ: & Apl's re/ 1.Coꝝ.15.g
ſurrectionē mortuoꝝ,
ad tubæ ſonitum fieri
prædicat. Et ī Apocal.
quoq̃ Ioānis legim⁹:
Septē angelos accepiſ Apo.8.a
ſe tubas ſingulas: qb⁹
ꝑ ordinē canētibus, fa
cta ſunt quæ ſcriptura
deſcribit. Præcipit er/
go nūc ſacerdotib⁹ &
magiſtris: ut exaltēt q̄ſi tuba uocē ſuā: & impleāt illud qd'
ſcriptū eſt: In montē excelſum aſcende q euāgeliçās ſiō: ex/ Eſa.40.b
alta uocē tuā q ānuncias hierl'm: Vt canāt tuba in ſion. i. in
eccl'ia quæ interpretat ſpecula atq̃ ſublimitas: Et in ſancto
dei mōte, q chriſt⁹ eſt: ut cōturbent ſiue cōfundant oēs ha/
bitatores terræ: & cōfuſio eos ꝑtrahat ad ſalutē. Diē autem
dñi, diē intellige iudicij: ſiue diē exitus uniuſcuiuſq̃ de cor
pore: Qd' em̄ in die iudicij futuꝝ eſt oībus: hoc in ſingulis
die mortis implet. Dies tenebraꝝ eſt & anguſtiæ: dies nu/
bis &

A bis & turbinis:q̄a cūcta pœnarꝫ plena ſunt atq̄ꝫ cruciatuū.
Veniet angelorum populus multus & fortis : ut reddat
unicuiq̄ꝫ ſcd'm opa ſua: & ſicut mane & aurora cōſurgens
primū occupat montes: ſic iudiciū ab excelſis & potentib⁹
incipiet:ut potentes potenter tormenta patianť. Silis ei nō
fuit a principio:& poſt
eū nō erit uſq̄ꝫ ad ānoſ
gn̄atiōis & gn̄atiōis.
Oīa em̄ mala quæ ue/
teribus hiſtorijs cōti/
nenť,aut inundatione
maris,aut alluuiōe flu
minū, aut peſtilentia,
morbis,fame, beſtijs,
hoſtiū uaſtitate,hoīb⁹
acciderūt: his ſuppli/
cijs quæ in die ſūt red
denda iudicij nō pote
rūt cōparari. An̄ faciē
hui⁹ populi q fortis &
mult⁹eſt:erit ignis uo
rans , ſiue cōſumens:
ut om̄e i nobis fœnū,
ligna,ſtipulāq̄ꝫ conſu/
mat. Vn̄ & de deo di/
Deu.4.d ciť:Deus ignis conſu/
mens:& poſt eū urenſ
flamma,ut nihil abſq̄ꝫ
ſupplicijs derelinq̄t.
Quēcūq̄ꝫ hic popul⁹
nō attigerit: nec inue/
nerit in eo cōbuſtiōis
materiā : horto dei &
paradiſo aſſil̄abiť uo/
luptatis,q hebraice di
ciť גַּן־עֵדֶן:Si quē aūt
exuſſerit, q̄ſi ſolitudi/
nē in cinerē rediget ac
fauillas: nec eſt q furo
B rē eius poſſit euadere:
cui⁹ crudelis aſpectus
fremētiū equorꝫ habe
bit ſimilitudinē: & ſic
diſcurrēt ad crutiādoſ
q̊s in ptātē acceperint,
q̄ſi eqtes huc illucq̄ꝫ
uolitātes:terribil'erit ſonit⁹ eorꝫ, q̄ſi q̄drigarꝫ p.pna currē/
tiū:& ſup capita mōtiū exiliēt:excelſos q̊ſq̄ꝫ & i eccl̄iæ culmi
ne cōſtitutos cruciare cupiētes. Et qa an̄ faciē eorꝫ ignis eſt
uorax,atq̄ꝫ cōſumens:ſic cūcta uaſtabūt quō ſtipulā flam/
ma cōſumit:ita uenient ad puniendū: ita expediti erunt &
parati,ut ppl's fortis ad preliū.Tātus erit timor omniū,& tā
ta cōſcientia pctōrꝫ:ut nullus luceat, nec ſplendorē habeat
gaudij:ſed inſtar aduſtæ ollæ facies ei⁹ uertať in tenebras.
Aſcendent murū & oēm munitionē:iniūctūq̄ꝫ ſibi explētes
opus nō declinabūt in partem alterā:ſed inhiabūt miſerorꝫ
ſupplicijs:nec tormentis eorꝫ ſaciabunť:ſed unuſq̄ſq̄ꝫ credi
ta ſibi in pctōres ſupplicia pſequeť.Sed & p feneſtras intra
bunt,ſiue cadent:uel aggrauati armis ſuis ambulabunt:&
in iaculis eorꝫ cadent hi q̊s acceperint cōſumēdos. Hæ ſūt
Hiere.9.f feneſtræ,de qb⁹& Hieremias dicit:Mors ītrabit p feneſtras
nr̄as:p om̄es em̄ ſenſus noſtros ingredi hoſtes deſyderāt:&
cape urbē bonæ cōſcientiæ:& p nr̄a munimenta diſcurrere:
domoſq̄ꝫ quas nobis bonis operib⁹ ædificauim⁹ deſtruere.
Oīa aūt faciunt introeūtes p feneſtras, q̄ſi fur:libere em̄ nō
ingrediūť:ut ſagittent in obſcuro rectos corde. A facie iſti⁹
Matth.24.c ppl'i q eſt multus & fortis, terra cōtremuit:& cœli cōmoti
Eſa.40.b ſūt. Cœlū em̄ & terra trāſibunt:uerbum aūt dn̄i pmanet in
æternū: Sed & ſol & luna tāta miſerorꝫ ſupplicia uidere nō
poterūt:& mœrebūt,nō habētia officij ſui iuſticiā:&,p claro
lumine,tenebris operienť horrendis:ſtellæ q̊q̄ꝫ retrahēt ful
gorem ſuū:dū etiā q ſancti ſunt pn̄tiā dn̄i abſq̄ꝫ formidine
nō uidebūt.In his oīb⁹ dabit dn̄s uocē ſuā,an̄ faciē exerci/
tus ſui:Quō em̄ babylonij punientes hier'lm,dei uocanť
Ps.77.e exercit⁹:ſic angeli peſſimi:de qb⁹ ſcriptū eſt.Furorem & irā

a HEB. Nūc ergo dicit dn̄s:
conuertimini ad me in to/
to corde ueſtro:in ieiunio
& fletu & plāctu:& ſcindi
te corda ueſtra,& nō ueſti
mēta ueſtra:& cōuertimi/
ni ad dn̄m deū ueſtrū: qa
benign⁹ & miſericors eſt:
patiēs & multæ miſericor
diæ:& p̄ſtabilis ſup mali/
cia: quis ſcit ſi cōuertať &
ignoſcat:& relinquat poſt
ſe benedictionē:ſacrificiū
& libamen dn̄o deo no/
b ſtro: Canite tuba in ſion:
ſanctificate ieiuniū:uoca/
te cœtū : cōgregate ppl'm:
ſanctificate eccleſiam: co/
adunate ſenes: congrega/
te paruulos & ſugentes
ubera. Egrediať ſponſus
de cubili ſuo:& ſponſa de
thalamo ſuo:inter ueſtibu
lū & altare plorabūt ſacer
dotes miſtri dn̄i & dicēt:
Parce domine popl'o tuo:
& ne des

& anguſtiā,īmiſſionē p angelos peſſimos,dei exercit⁹ dicūť, C
& caſtra illi⁹ noīanť,dū dn̄i faciūt uolūtatē .Magn⁹ eſt dies
dn̄i atq̄ꝫ terribilis:de q̊ alibi ſcriptū eſt: Vt qd deſyderatis Amos.5.e
diem dn̄i:& hic eſt tenebræ,& nō lux:& terribilis ualde:ra
rūſq̄ꝫ aut null⁹ eū poterit ſuſtinere:qn in ſe præbeat materiā
ſæuiēdi. a Nūc er
go dicit dn̄s ꝛc. Supe/
rius capl'm ab eo loco
ubi ſcriptū eſt: Canite
tuba in ſiō : ululate in
mōte ſctō meo:cōtur/
benť oēs hītatores ter
ræ:uſq̄ꝫ ad eū locū ubi
legim⁹:Magn⁹ eſt dies
dn̄i & terribilis ualde:
qs ſuſtinebit eum:per
trāſlationē locuſtarū,
aduentū nunciat chal
dæorꝫ:& q̄ mala uen/
tura ſint ppl'o: Nunc
eos ad pœnitentiā ,p/
uocat : & conuerti ad
dn̄m cohortať : ut to/
ta mēte correcti,nō pa
tianť q̄ dn̄s cōminať:
& eſt ſenſus: Oīa quæ
ſermone præterito cō/
tineť,,ppterea ſum lo/
cutus:ut uos cōmina
tione mea terrerē. Vn̄
cōuertimini ad me in
toto corde ur̄o:& ani/
mi pœnitentiā ieiunio
& fletu, & planctib⁹ in
dicate: ut nūc ieiunan
tes poſtea ſaturemini:
nūc flentes poſtea re/
deatis: nūc plāgentes
poſtea cōſolemini. Et
qa cōſuetudinis eſt:ut D
in triſtib⁹ atq̄ꝫ aduerſiſ
ſcindatis ueſtes : qd'
& pōtifex ad dn̄i ſalua
toris crimen augendū
in euāgelio feciſſe me/ Matth.26.g
morať: & Paulum & Actū.14.c
Barnabā audientes v̄ba blaſphemiæ legim⁹ ppetraſſe, Idcir
co ego præcipio uobis: ut neq̄q̄ꝫ ſcindatis ueſtimenta: ſed
corda q̄ plena ſūt pctis:q̄ iſtar utriū niſi ſciſſa fuerint, ſpōte
rūpenť. Cūq̄ꝫ hoc feceritis,redite ad dn̄m deū ueſtrū:quem
uobis priora pctā alienū fecerāt: nec deſperetis ueniā ſcele
rū magnitudine: qa magna pctā, magna delebit miſcd'ia:
Eſt em̄ benign⁹ & miſericors:malens pœnitentiā pctōrꝫ q̄ꝫ Ezech.33.e
mortē:patiēs & mult⁹ in miſcd'ia:q nō humanā imitať im/
patientiā:ſed lōgo tpe nr̄am præſtolať pœnitētiā:& præſta
bilis,ſiue pœnitēs ſup malicijs:ut ſi nos ægerim⁹ ſup pctīs
pœnitentiā,& ipſum pœniteat cōminatiōis ſuæ: & mala q̄
cōminat⁹ ē nobis nō īferat:nr̄æq̄ꝫ mutatiōe ſn̄iæ,& ipſe mu
teť.Maliciā aūt ī hoc loco nō cōtrariā v̄tuti debem⁹ accipe:
ſed afflictionē: iuxta illd' qd' alibi legim⁹:Sufficit diei mali Matth.6.d
cia ſua:Et ſi eſt ī ciuitate malicia quā dn̄s nō fecerit. Sil'q̄ꝫ qa
ſup̄ dixerat:benign⁹ & miſericorſ patiēs & mult⁹ in miſcd'ia
& p̄ſtabilis ſiue pœnitēs ſup malicijs: ne forſitan magnitu
do clæmētiæ nos faceret negligētes:ex pſona ,pphetæ iūgit
& dicit:Quis ſcit ſi conuertať & ignoſcat & relinq̄t poſt ſe
bn̄dictionē. Ego inqt hortor qd' meū eſt ad pn̄iam, & deū
ineffabiliter noui eē clæmentē,dicente dauid: Miſerere mei Ps.50.
de⁹ ſcd'm magnā miſcd'iā tuā: & ſcd'm m'titudinē miſera/
tionū tuarꝫ dele iniqtatē meā. Sed qa ,pfundū diuitiarꝫ &
ſapīæ & ſcīæ dei noſſe nō poſſum⁹:ſn̄iam tēpo:& opto poti⁹
q̄ꝫ p̄ſumo dicēſ:qs ſcit ſi cōuertať & ignoſcat. Qꝫ ait,qs,aut
impoſſibile:aut difficile ſentiēdū ē.Sacrificiū & libam ē dn̄o
deo nr̄o. Vt poſtq̄ꝫ dederit bn̄dictionē & nr̄a nobis pctā do
nauerit:deo hoſtias offerre ualeam⁹. b Canite tuba ꝛc.
Adhuc eos ad pœnitentiā cohortatur:anteq̄ꝫ ueniat hoſti/
lis exercitus

SEP. eā.Et nunc dicit dn̄s
de⁹ noſter:cōuertimini ad
me in toto corde ueſtro:
in ieiunio,in cilicio, ī fletu,
& in plāctu:& ſcindite cor
da ueſtra:& nō ueſtimēta
ueſtra:& conuertimini ad
dn̄m deū ueſtrū:qa miſe/
ricors & miſerator eſt: pa/
tiens & multæ miſcd'iæ:&
pœnitens ſup malicijs: qs
nouit ſi reuertať & pœni/
teat eū:& dimittat poſt ſe
benedictionē: ſacrificiū &
libamen dn̄o deo noſtro:
Clangite tuba in ſion :ſcti
ficate ieiuniū:p̄dicate cura
tionē:cōgregate ppl'm:ſcti
ficate eccleſiam: eligite ſe/
nes: cōgregate puulos ſu/
gētes ubera:egrediať ſpō/
ſus de cubili ſuo: & ſpōſa
de thalamo ſuo: inter cre/
pidinē & altare plorabūt
ſacerdotes miſtri dn̄i & di/
cēt:Parce dn̄e ppl'o tuo:&
ne dederis

HEB. & ne des hæreditatẽ
tuam in opprobriũ ut do
minent̃ eis natiões: Qua/
re dicunt in populis: ubi
a eſt deus eorum? Zelatus
eſt dominus terrã ſuam:
& pepcit pplo ſuo: & rñdit
dñs & dixit pplo ſuo: Ecce
ego mittã uobis frumẽtũ
& uinũ & oleũ: & replebi/
mini eo: & non dabo uos
ultra opprobriũ in genti/
bus: & eum qui ab aqlone
eſt ꝓcul faciã a uobis: & ex
pellã eũ in terrã inuiam &
deſertam: facies eius cõtra
mare orientale: & extre/
mum ei⁹ ad mare nouiſſi
mum: & aſcendit fœtor
eius: & aſcendet putredo
illius quia ſuperbe ægit.
Noli timere

SEP. ne dederis hæredita
tẽ tuã in opprobrium: ut
dñent̃ eoꝝ gentes: ne di/
cãt in natióib⁹: ubi eſt de⁹
eorum? Et zelatus eſt dñs
terram ſuam: & pepercit
pplo ſuo: & rñdit dñs &
dixit pplo ſuo: Ecce ego
mittã uobis frumẽtũ & ui
nũ & oleũ: & implebimi/
ni ex eis: & non dabo uos
ultra opprobriũ in genti/
bus: & eũ q ab aqlone eſt
repellã a uobis: & educam
eũ in terrã q̃ eſt ſine aq̃:
& diſperdã faciẽ ei⁹ in ma
re primũ: & poſteriora ei⁹
in mare nouiſſimũ: & aſcẽ
det furor ei⁹, & aſcẽdet pu
tredo illius: quoniã magni
ficata ſunt opera eius.
Cõfide

E lis exercitus. Supra inquit dixerã: Canite tuba in ſion: ulu/
late in monte ſancto meo: & reliqua: qa uenit dies dñi: qa
ꝓpe eſt dies tenebrarũ & caliginis: dies nubis & turbinis:
annũciãs uobis populũ multũ & fortẽ eſſe uenturũ: q ue/
ſtras poſſeſſiões urbeſq; ſubuerteret: Nũc qa benign⁹ ſum
& miſericors: patiens
& mult⁹ miſcdia: rur
ſum præcipio & dico:
Clãgite tuba i ſion: &
pníam i pplis p̄dicate:
ſctĩficate ieiuniũ: p̄dica
te curationẽ ſiue cœtũ
de qb⁹ iã añ diximus:
congregate pplm: ut
q diſpſus peccauerat,
cõgregat⁹ peccare deſi
ſtat: Sctĩficate eccleſiã:
ut nullus in ecclia nõ
ſanctus ſit: ne forſitan
impediant̃ orationes
ueſtræ: & modicũ fer/
mentũ totam maſſam
corrumpat. Coaduna
te ſiue eligite ſenes: ut
nõ ætas in eis: ſed ſan
ctitas eligat̃: Cõgre/
gate quoq; paruulos
& ſugentes ubera, ne
ulla ſit ætas quæ non
cõuertatur ad dñm:
Paruulos atq; lacten/
tes: de qb⁹ in pſalmis
Pſ.8.a & in euãgelio legim⁹:
Matth.21.a Ex ore infantiũ & la/
ctentiũ ꝑfeciſti laudẽ.
F Quos petr⁹ rõnali &
1.Pe.2.a abſq; dolo dicit lacte
nutritos: quib⁹ Paul⁹
1.Coꝛ.3.a loqt̃: Lac uobis potũ
Matth.25.d dedi, non eſcã: q̊ꝝ & ſaluator meminit: Ne cõtẽpſeritis unũ
de minimis iſtis. Egrediat̃ q̊q; ſponſus de cubili ſuo, & ſpõ
ſa de thalamo ſuo: ut in tp̃e ieiunij, uocatiõis & cœtus, ſan
ctificatiõis eccleſiæ, electiõis ſenũ, cõgregatiõis paruuloꝝ
& ſugentiũ ubera, nõ ſeruiat ſpõſus & ſpõſa opi nuptiali: q/
bus & lege ꝑmiſſum eſt, ut ad bella non procedant. Vñ &
1.Coꝛ.7.a Aplus recedendũ parũp a coitu præcipit: ut uacare poſſi/
mus oratiõi. Ergo q in caſtigatiõe uictus, & ieiunio atq; ele
moſynis dicit ſe agere pœnitentiã: fruſtra hoc ſermone ꝓ/
mittit, niſi egrediat̃ de cubili ſuo: & ſanctũ purũq; ieiuniũ
pudica expleat pœnitẽtia. Quodq; ſequit̃: Inter ueſtibulũ &
altare plorabũt ſacerdotes. Pro ueſtibulo: Lxx. ἀνὰ μέσον
τῆς κρηπῖδος, .i. inter crepidinẽ interpretati ſũt. Symmach⁹
προπύλαιον: Aquila πρόδομον: Theodotio, ipſum ṽbũ he
braicũ poſuit: אולם: quã nos antefores templi porticũq;
poſſumus dicere. Et nota ꝙ ſacerdotib⁹ præcipiat qui ſunt
miniſtri dñi: ut plorẽt inter tẽplũ & altare: & dicãt cũ Aplo:
2.Coꝛ.11.g Quis infirmat̃, & ego nõ infirmor? qs ſcandaliçat̃, & ego
nõ uror? Et flere cũ flentibus. Locuſq; aptus pœnitentiæ &
cõfeſſioni, tẽplũ eſt & altare: docetq; quid dicere debeãt ſa/
cerdotes: imo quõ dñm deprecari: Parce dñe pplo tuo: q
qñ peccabat, uocabat̃ nõ popul⁹ tu⁹: nũc poſtq̃ receſſit a ui
cijs appellat̃ populus tu⁹: Et ne des hæreditatẽ tuam in op
probriũ: ut dñent̃ eis natiões. Apertũ eſt ænigma qd̃ late/
bat: Populus em̃ ille mult⁹ & fortis: q ſupra ſub herucæ &
locuſtæ, & bruchi, & rubiginis deſcript⁹ eſt noĩe: nũc mani
feſtius q ſit oſtendit̃: Vt dñent̃ inquit eis natiões. Dat̃ aũt
in opprobriũ hæreditas dñi, qñ ſeruierit hoſtib⁹, & dixerĩt
natiões: Vbi eſt de⁹ eoꝝ: quẽ ſibi præſulẽ: quẽ defẽſorem
eſſe iactabãt. Poſſum⁹ nationes interpretari & aduerſarias
poteſtates: quæ q̃diu nõ agim⁹ pœnitẽtiã dñant̃ nr̃i: & ex/
probrãt & dicũt: Vbi eſt de⁹ eoꝝ. Iudæi iſtũ locũ ad gog &
magog referunt, ſæuiſſimas natiões: q̃s in ultimo tp̃e con
tra iſrael dicũt eſſe uẽturas: de qb⁹ pleni⁹ ſcribit̃ in eçechiel.
a ¶ Zelatus eſt dñs ꝛc. Poſtq̃ ſacerdotes pro populo de/

præcati ſũt, & dixerũt: ꝑce dñe pplo tuo: & ne des hæredita G
tẽ tuã i opprobriũ: fecitq; ppls qd̃ præceptũ ẽ: ut ſctĩficaret
ieiuniũ: prædicaret curationẽ: cogregaret multitudinẽ: ſctĩ
ficaret eccleſiã: eligeret ſenes, ꝑuulos & ſugẽtes ubera cõgre
garet, & egrederet̃ ſpõſuſ de cubili ſuo, & ſpõſa de thalamo
ſuo: & neq̃q̃ carni &
uoluptati: ſed aníæ &
fletib⁹ inſeruirent: Ze/
lat⁹ eſt dñs terrã ſuã:
quã priuſ quaſi alienã
cõtempſerat: & paſſus
fuerat locuſta uaſtan/
te populari: & intm̃ pe
percit pœnitentib⁹: ut
eos dignos ſua reſpõ/
ſione faceret: diceretq;
qm̃ oẽs fruges ueſtraſ:
locuſta, bruchus, rubi
goq; uaſtauit: Iõ dabo
uobis frumẽtũ: & cæ/
tera, quæ ꝓpheta de/
ſcribit: & ultra uos nõ
tradam captiuitati: Et
aſſyriũ atq; chaldæũ q
ab aqlone eſt: ꝓcul fa/
ciã a uobis: de q̊ ſupra
dictũ eſt: Ppls multus
& fortis, añ faciẽ ei⁹ ig/
nis uorãs: & poſt eũ ex
urẽs flãma: q̃ſi aſpect⁹
eq̊rũ aſpect⁹ eorũ. Et
expellã inqt eũ i terrã
ſolitudinis: & primæ
ꝑtes illi⁹ cadẽt in mare
oriẽtale: & poſteriores
i mare nouiſſimũ: & a/ H
ſcẽdet fœtor ei⁹ .i. q ab
aquilone eſt & putre/
do quia ſuperbe ægit.
Sepe cõmonui ſub trãſlatione locuſtarũ deſcribi impetũ
chaldæorũ: q̊ iudæa uaſtata eſt: Itaq; ſeruat metaphorã in
reliquis: & iuxta ſitum ꝓuinciæ ſic loquit̃, quaſi nõ de ho/
ſtibus: ſed de locuſtis referre uideat̃. Etiã noſtris tẽporib⁹
uidimus agmina locuſtaꝝ terrã texiſſe iudæã: quæ poſtea
miſericordia dñi inter ueſtibulũ & altare: hoc eſt inter cru/
cis & reſurrectiõis locũ, ſacerdotib⁹ & pplis dñm depræcã
tibus atq; dicẽtibus: Parce populo tuo: uento ſurgente in
mare primũ & nouiſſimũ præcipitatæ ſunt. Mare primum
qd̃ iuxta ſolitudinẽ eſt: & uergit ad orientẽ, illud intellige,
in quo fuit quondã ſodoma & gomorra, adama & ſeboim:
qd̃ nũc mortuũ noĩat̃: eo ꝙ nulla ibi uiuãt animãtia. Ma/
re autẽ nouiſſimũ hoc qd̃ ad occidentem eſt: & qd̃ ducit in
ægyptũ: in cui⁹ littore gaza, & aſcalon, açotuſq;, & ioppe, &
cæſarea, & cæteræ urbes maritimæ ſitæ ſunt. Cunq; littora
utriuſq; mariſ aceruiſ mortuaꝝ locuſtaꝝ: q̃s aquæ euomue
rãt implerẽt̃: putredo earũ & fœtor intm̃ noxi⁹ fuit: ut aerẽ
quoq; corrũperet: & peſtilẽtia tam iumẽtorũ q̃ hominũ gi
gneret̃. Querat eruditus lector ubi hoc iuxta literã factũ
ſit de chaldæis? Nõ multo poſt tp̃e q̃ hæc ꝓphetata ſunt: ſi
quidẽ in Eſaia legimus: centũ octogintaq̃nq; milia chal/ Eſa.37.g
dæorũ ſub rege Eçechia in una nocte angelo ſæuiente ꝑcuſ
ſa. Hoc iuxta hiſtoriã dixerimus: Cæteꝝ iuxta tropologiã
oĩs ania terra eſt dñi: in qua ſeminat paterfamilias ſemen/
tẽ ſuã: quæ cũ pro tritico çiçaniã fecerit .i. auenas & lolium,
& offenderit dñm ſuũ: & poſtea ægerit pœnitentiã plãgẽſq;
dixerit: parce domine populo tuo: zelatur dñs terrã ſuam,
& parcet ei quã dudũ cõtẽpſerat: ſuoq; eã dignat̃ alloquio
& dicit: Mittã tibi frumẽtũ, de q̊ ſcriptũ eſt: Amẽ amẽ dico Ioh.12.d
uobis, niſi granũ frumẽti cadens in terra mortuũ fuerit, ip/
ſum ſolũ manet: ſi autẽ mortuũ fuerit, multos fructus facit:
& uinũ qd̃ lætificat cor hoĩs: & oleũ qd̃ exhilarat faciem: ut
uetus triſticia peccatoꝝ, frumẽti & uini & olei .i. uirtutũ læ/
ticia tẽperet̃: Tantãq; habebunt bonoꝝ omniũ abũdãtiã:
ut repleant̃ eis atq; ſaturent̃. Cũq; hoc fuerint cõſecuti, ne
quaq̃

A quacꝫ tradētur in opprobriū gētibus: de qbus Apl's loqtur:
Ephe.6.b Nō eſt nobis colluctatio aduerſus carnē & ſanguinē: ſed ad/uerſus principes & ptātes: aduerſus mūdi rectores tenebra/rū haꝝ: cōtra ſpiritalia nequitiæ in cœleſtibus. Eū quocꝫ qui
Hiere.1.c ab aqlone eſt: de q̊ Hieremias loquit̃: Ab aquilone exardeſcēt mala ſuꝑ oēs habitatoreſ terræ: de q̊ & Salomō ſcri/
Ecci.43.c bit: Aqlo uentus duriſſi/mus: procul inquit a uobis faciā, & expellā eū in terrā inuiā & deſertam: q̄ nō habet noticiā dei: in q̄ non habitat ſpūſſctūs: Facieſcꝫ eiꝰ erit ī mari pri/mo & in mari nouiſſimo: in his q aperuerint ei ia/nuam pctōꝝ: & apud q̊s uſcꝫ ad extremū uitæ tē/pus ꝑmāſerint: & fœtor illiꝰ & putredo aſcendit: etiā in eos q ſibi magna ꝓmittūt: & cadūt ꝑ ſup/biā: qa nūcꝫ tuta eſt hūana fragilitas: & q̄nto ỽtu/tibꝰ creſcimꝰ, tāto magis timere debemus, ne de ſublimibus corruamus. Iuxta lrām, greges locu/ſtarū magis auſter cꝫ aq/lo conſueuit adducere. i.
B non ex frigore ueniūt, ſed ex calore: ueꝝ qm̄ de aſſy/rijs loq̄bat̃ locuſtarū po/nēs ſilitudinē: ideo aqlo/nē interpoſuit: ut non ue/rā locuſtā: q ab auſtro ue/nire cōſueuit ſed ſub locu/ſta ītelligamꝰ aſſyrioſ atcꝫ chaldæos. a ¶ Noli ti/mere terra ⁊c̃. Oībꝰ qbꝰ ſuꝑ fuerat cōminatꝰ nūc cōtraria pollicet̃. Suꝑ di/xerat: ignis comedit ſpe/cioſa deſerti: & flāma ſuc/cēdit oīa ligna regiōis: & beſtiæ agri q̄ſi area ſitiēs imbrē ſuſpexerūt ad te: qm̄ exiccati ſūt fōtes aq̄/rū: & ignis deuorauit ſpe/cioſa deſerti: Nunc lætis triſticiā mitigat & lachry/mas ỽtit in riſū: Nolite inqt timere aīalia regiōis: qa germina/uerūt ſpecioſa deſerti: qa lignū attulit fructū ſuū: ficꝰ & uinea dederūt ỽtutē ſuā: & tāta erit reꝝ omniū abūdātia: ut neq̄cꝫ deſit uobis frumētū, uinū & oleū q̊ ſaturemini: Sed adipleant̃ areæ frumēto, & redūdent torcularia uino & oleo: ut non ſolū ipſi comedere: ſed etiā alijs ꝓbere ualeatis. Ad filios q̊cꝫ ſion ſpēaliter loqt̃, ut exultēt & gaudeāt, nō ī q̄cūcꝫ re leui: ſed in dn̄o deo ſuo q dedit eis alimēta iuſticiæ: & ut Lxx: trāſtule/runt, imbrē tēporaneū & ſerotinū: ut comedāt atcꝫ lætent̃: & laudēt nomē dn̄i dei ſui: q fecit cū eis mirabilia: & neq̄cꝫ cōfū/dant̃: & ſciāt qa dn̄s deꝰ iſrl' habitet in medio eoꝝ: & ꝓter illū nullꝰ ſit alius: qa pr̃ in filio, & filiꝰ in pr̃e: & nō cōfundet̃ ppl's illius in æternū. Hæc iuxta lrām: qa a dn̄o repromiſſa ſūt cre/dimꝰ accidiſſe: & ſterilitatē ꝓteritā nouis frugibꝰ cōpēſatā: ut quicquid locuſta, bruchus, & rubigo & heruca conſumpſe/rat: annis ſequentibꝰ impleret̃. Quærimꝰ cur heruca fortitu/do uel ỽtus dn̄i appellata ſit: & nō ſolū ỽtus: ſed ỽtus magna? Quō potētia dei in ægyptijs plagis oñſa eſt ꝑ parua aīalia: & ꝓcipue ciniphes q tā parui ſūt culices: ut uix cernant̃ oculis: Sic & nūc ī ꝑuo tardocꝫ ỽmiculo, q uix moueri pōt: & leui ta/ctu conterit̃: dei potētia & hūana fragilitas demonſtrat̃. Nō q̊ deꝰ ad nutū ſuū & potētiæ maieſtatē nequeat terras ſubuer/tere: & opire cūcta diluuio uel fulmine cōcremare: ſed ꝑ par/ua, & ut ita dicā, pūcta corpoꝝ oñdit hūanā fragilitatē. Vn̄ &
C illud ſolemus Marcioni & cæteris rn̄dere hæreticis q uetus la/niāt teſtamētū: qd̓ & pulices, & culices, & cimices: & huiuſce/modi aīantia idcirco fecerit deꝰ: ut fragilitatē & imbecillitatē noſtræ carnis oſtēderet: quæ intm̄ nihil eſt: ut ab his quæ par/ua ſunt uulneret̃. Si autē heruca paruuſcꝫ uermi/culus fortior hoīe eſt: qd gl'iat̃ terra & ciniſ: & elata ꝑ ſupbiā (cū ex humo ſit a q̊ hō appellat̃) humana cōtemnit? Quidā locū iſtū ſic interpretāt̃: A dex/tris & a ſiniſtris ỽtutes & fortitudines dei legimꝰ: q̊s græci δυνάμεις uocāt: A dextris ſeraphim & cherubim: cūctaſcꝫ ange/licas poteſtates: a ſiniſtriſ contrarias fortitudines: de quibꝰ ſcriptū eſt: Mi/ Ps.77.c
ſit in eos irā indignatiōis ſuæ: furorē & irā, & tribu/lationē, īmiſſionē ꝑ ange/los malos: de qbꝰ & Mi/cheas in regū uolumine loquit̃: Vidi dn̄m deum 3.Reg.22.c
iſrael ſedentē ſuꝑ thronū ſuū: & oīs exercitus cœli ſtabat iuxta eū a dextris, & ſiniſtris eius. Ego pu/to ſiniſtrum fuiſſe ſpūm: q egreſſus eſt, & ſtetit co/ram dn̄o, & ait: Ego deci/piā Achab: & egrediar & ero ſpūs mendax in ore omniū ꝓphetarū eiꝰ. Ad D
quā ſiniſtrā & cōtrariam poteſtatē quæ apta erat ad decipiendum, & exer/citata ad ruinas, & mul/tos ante deceperat: loqui/tur deꝰ: Decipies & ꝓua/lebis: egredere & fac ſic. Spūs q̊cꝫ ille q ſuffoca/bat ſaul: de quo dixerūt ad eū pueri ſui: Ecce ſpūs 1.Reg.16.c
dei malus obſtupeſcere te facit: de ſiniſtris parti/bus erat: qui miniſtrant dn̄o ad puniendos eos q cruciari ꝓpter pctā meruerūt: Nō ſolū em̄ hoīes miniſtri ſunt: & ultores iræ eiꝰ, in his q malū operant̃: & nō ſine cauſa portāt gladiū: Sed etiā cōtrariæ fortitudines: quæ appellāt̃ furor & ira dei: quos ꝓpheta declinās ait: Dn̄e ne in furore tuo arguas me: Ps.6.
necꝫ in ira tua corripias me: Iſtiuſmodi (ut ita dicā) queſtiōarijs atcꝫ tortoribus, tradidit Apl's peccatorē in interitū carnis: ut 1.Cor.5.b
ſpūs ſaluus fieret: de quibꝰ & ſathanas eſt: cui tradidit alios: ut 1.Timo.1.d
diſcerent non blaſphemare. Hæc de heruca cur dei appellata ſit uirtus. Tranſeamus ad ordinē intelligentiæ ſpiritualis: Ne time/as terra imo cōfide atcꝫ lætare: quæ prius ſementē dn̄icam tua ariditate ꝑdideras: qa magnificauit dn̄s: ut faceret tecū miſeri/cordiā: intm̄ ut etiā iumēta regiōis & deſertæ ſolitudinis, lætis noualibꝰ cōplerent̃. Et lignū crucis afferret fructū ſuū: & ſpūſ/ſancti dona dulciſſima ſuā cunctis tribuerēt largitatē. Vos q̊cꝫ q̊s iuſte poſt pœnitētiā uoco filios ſion & eccl'iæ: lætamini atcꝫ gaudete: qa dedit uobis deꝰ pr̃ doctorē iuſticiæ ſiue tribuit uo/ Eſa.30.c
bis alimēta iuſticiæ & deſcēdere fecit ad uos pluuias tēporaneaſ atcꝫ ſerotinas. Pluuia tēpeſtiua ē qn̄ primū doctrinā ſuſcipimꝰ: pluuia ſerotina qn̄ laboris noſtri fructꝰ recipimus: & ad ꝑfectā ſctārū ſcripturarū ſcientiā ꝑuenimus. Poteſt pluuia tēporanea & ſerotina, uetus & nouū accipi teſtamentū. Et non ſolū inquit hoc dedit, ſed fecit uos nouis uirtutū frugibus abundare: & ſa/turari atcꝫ inebriari frumēto uino & oleo: de q̊ ſæpe diximꝰ. Et

a HEB. Noli timēre terra: exulta & lætare, qm̄ mag/nificauit dn̄s ut faceret: nolite timere aīalia regiōis, quia germinauerūt ſpecioſa deſerti: qm̄ lignū attulit fructū ſuū: ficꝰ & uinea dederūt uirtutem ſuā: & filij ſion exultate & lætamini in dn̄o deo ueſtro: qa dedit uobis doctorē iuſticiæ & deſcēdere faciet ad uos imbrē matutinū, & ſeroti/nū in principio: & imple/būt̃ areæ frumēto: & redū/dabūt torcularia uino & oleo: & reddā uobis ānos quos comedit locuſta, bru/chus, & rubigo, & heruca, fortitudo mea magna q̄ꝫ miſi in uos: & comedetis ueſcētes, & ſaturabimini: & laudabitis nomē dei ueſtri qui fecit uobiſcū mira/bilia: & non cōfundet̃ po/pulus meus in ſempiter/nū: & ſcietis quia in medio iſrael ego ſum: & ego dn̄s deꝰ ueſter: & nō eſt ampliꝰ & non

SEP. Cōfide terra, gaude atcꝫ lætare: qa magnifica/uit dn̄s ut faceret: cōfidi/te iumēta cāpi: qm̄ germi/nauerūt cāpi ſolitudinis: quia lignū attulit fructū ſuū: ficus & uinea dederūt fortitudinē ſuā: & filij ſion gaudete atcꝫ lætamini in dn̄o deo ueſtro: qm̄ dedit uobis eſcas iuſticiæ: & plu/it uobis imbrē tēporaneū & ſerotinum, ſicut a princi/pio: & replebunt̃ areæ tri/tico, & redūdabunt torcu/laria uino & oleo. Et red/dā uobis ꝓ ānis in qbꝰ co/medit locuſta, & bruchus, & rubigo, & heruca: Forti/tudo mea magna quā mi/ſi ī uos: & ueſcemini come/dentes, & ſaturabimini: & laudabitis nomen dn̄i dei ueſtri: q fecit uobiſcū mira/bilia: & nō cōfūdet̃ popu/lus meꝰ in æternū: & ſcietis qa in medio iſrl' ego ſum: & ego dn̄s deus ueſter: & non eſt amplius ꝓter me: & non

E annos quos perturbatiōibus añ regnantibꝰ ꝑdideratis in uo
bis: qñ opera ueſtra locuſta, bruchus, rubigo herucaqꝫ con/
ſumpſerant: deꝰ uobis perire nō paſſus eſt. Tunc comedetis
fructꝰ iuſticiæ: & ſaturabimni & laudabitis nomen dñi dei
ueſtri: qui fecit uobiſcū mirabilia. Si aūt poſt pœnitentiā tā/
tā ubertatē deꝰ rerū om/
nium pollicet̃: quid re/
ſpondebit Nauatus ne/
gans pœnitētiā: & refor/
mari poſſe pc̄tōres in pri
ſtinū ſtatū, ſi digna fece/
rint oꝑa pniæ? intm̄ em̄
deꝰ recipit pœnitētes: ut
uocet eos populū ſuū: &
neqꝫ aſſerat cōfunden/
dos: & habitaturum ſe in
eoꝝ medio repromittat:
nec ampliꝰ eos aliū habi/
turos deū: ſed in eū toto
animo confiſuros: q in il
lis maneat in æternum.

HEB. & nó confundetur
populus meus in ſempi/
a ternū. Et erit poſt hæc: ef/
fundā ſpūm meum ſuper
oēm carnē: & ꝓphetabūt
filij ueſtri & filiæ ueſtræ: ſe
nes ueſtri ſomnia ſomnia
būt: & iuuenes ueſtri uiſio
nes uidebūt: Sed & ſuꝑ ſer
uos meos & ancillas meas
in diebus illis effundā ſpi
ritū meū: & dabo prodi/
gia in cœlo & in terra: ſan/
guinē & ignē & uapores
fumi: Sol conuertet̃ in te/
nebras & luna in ſangui/
nem: anteqꝫ ueniat dies
domini magnus & horri/
bilis: & erit oīs q inuoca/
uerit nomen dñi ſaluꝰ erit.
Quia in

SEP. & nó cófundetur po
pulus meus in æternum.
Et erit poſt hæc effun/
dam de ſpiritu meo ſuper
oēm carnē, & ꝓphetabūt
filij ueſtri, & filiæ ueſtræ:
& ſenes ueſtri ſomnia ſom
niabunt: & iuuenes ueſtri
uiſiōes uidebūt: & ſuꝑ ſer
uos meos & ſuper ancillas
meas in diebꝰ illis effun/
dā de ſpū meo: & dabo ꝓ/
digia in cœlo: & ſuꝑ terrā
ſanguinem ignē & uapo/
rē fumi: Sol cōuertet̃ in te
nebras & luna in ſangui/
nē: anteqꝫ ueniat dies do
mini magnꝰ & illuſtris. Et
erit omnis qui inuocaue
rit nomen dñi ſaluus erit.
Quia in

a ¶ Et erit poſt hæc &c.
Actū.2.c Hunc locū beatꝰ apl̃s Pe
trꝰ impletū tꝑe dñicæ paſ
ſiōis expoſuit: qñ deſcen
dit die pentecoſtes ſpūſ/
ſanctus ſuꝑ credentes: &
oēs loquebant̃ ſicut ſpūſ
ſanctꝰ dabat eis: ita ut mi
rarent̃ q aderant & dice/
rēt: Nōne oēs iſti qui lo/
quunt̃ galilæi ſūt: & quō
nos audiuimꝰ linguā no
ſtrā in q̃ nati ſumꝰ, parti,
& medi, & elamitæ: & re
liq̃: alij uero dicebāt: qd
uult hoc eſſe? Irridētibus
qꝫ alijs atqꝫ dicētibꝰ: mu/
ſto pleni ſunt: ſtans petrꝰ cū undecim eleuauit uocem ſuā, & ait:
F Viri iudæi, & q habitatis hieruſalē uniuerſi: hoc notū ſit uobis,
& auribꝰ ꝑcipite uerba mea: Neqꝫ em̄ ut uos æſtimatis iſti ebrij
ſūt: cū ſit hora tertia diei: ſed hoc eſt qđ dictū eſt ꝑ ꝓphetā ioel:
Et erit poſt hæc dicit dñs: Effūdā de ſpū meo ſuꝑ omnē carnē &
ꝓphetabūt: & reliq̃: uſqꝫ ad eū locū, quē in capitulo ꝓpoſuimꝰ.
Cū igit̃ Petrꝰ illo tꝑe q̊ paſſus eſt dñs ꝓphetiā ioel impletā eſſe
memoret: hoc tm̄ quærimꝰ, quō & ſuperiora & media, & quæ ſe
quūtur uſqꝫ ad finē uoluminis ſibi ualeāt cohærere: ne ſub uno
textu cōſequētiaqꝫ ſermonis, diuerſa & diſſonās īter ſe explana
tio ſcatere uideat̃? A principio ergo uſqꝫ ad eū locū ubi ſcriptū
eſt: Magnꝰ dies dñi & terribilis ualde, & qs ſuſtinebit eū: cōmi/
natio eſt atqꝫ deſcriptio quæ pc̄tōri ppl̃o dñs illaturꝰ ſit. Ab eo
aūt loco ubi legimꝰ: Cōuertimini ad me in toto corde: & in ieiu
nio, & in fletu & in plāctu: uſqꝫ ad eū locū, ubi ait: Quare dicūt
in ppl̃is ubi eſt deꝰ eoꝝ: cohortatio dñi eſt poſt pœnas atqꝫ ſup/
plicia ad pœnitētiā ꝓuocātis. Rurſum ab eo loco q ſequit̃: Ze/
latꝰ eſt dñs terrā ſuā, & pepercit ppl̃o ſuo: & reſpōdēs dñs dixit:
uſqꝫ ad eū locū, ubi ſcriptū eſt: Et nō cōfundet̃ ppl̃s meꝰ in æter
nū: repromiſſio futuroꝝ ē: quæ bona poſtqꝫ ægerint pœnitētiā
debeāt præſtolari. Et poſt multa q̃ nūc longū eſt retexere: hæc
quoqꝫ in ꝓmiſſiōe dicunt̃: quæ in pñtiarum conamur expone/
re: Effundā de ſpū meo ſuꝑ oēm carnē: & ꝓphetabunt filij ueſtri
& filiæ ueſtræ: & reliqua. Videor mihi a principio uſqꝫ ad hunc
locū, textū ſeruaſſe ſermonis: laboris eſt maximi: quō quæ ſe/
quūt̃ his quæ nūc diſſerimus coaptāda ſint. Aliꝰ dicit quæ ge/
neraliter in ultimo tꝑe repromiſſa ſunt, nunc ex parte cōpleta.
Et qa premiū futuroꝝ in primo aduētu dñi apoſtoli ſentiebāt:
libamēta quædā, & primitias mirabiliū expleta mēoraſſe: ut do
nec ueniat qđ ꝑfectū eſt: id qđ ex parte præceſſerat ſentiremꝰ.
Alius uero apoſtolicæ eſſe aſſerit conſuetudinis: iuxta illud qđ
Ps. 111.a de ſancto uiro ſcriptū eſt: Diſpenſabit ſermones ſuos in iudicio:
ut quicqd utile audiētibꝰ eſſe cernebāt: & nō repugnare præſen
tibꝰ: de alteriꝰ tꝑis teſtimonijs roborarēt: nō qđ abuterent̃ au/
diētiū ſimplicitate, & imperitia: ut impius calumniat̃ Porphy/
2.Tim.4.a rius: ſed iuxta apoſtolū Paulū prædicarēt oportunæ importu/
næ. Et ſequētes regulā ꝓphetaꝝ, qcquid iudæi in ultimo tꝑe G
ſibi carnaliter repromittūt: ſpūaliter in primo aduētu dñi ſal
uatoris dicerēt eē cōpletū: maxime cū & illi, & nos quæ ꝓmiſ
ſa ſūt in chriſto dicamꝰ eē cōplēda: in hoc tm̄mō diſcrepātes:
qđ illi futura cōtendunt, nos iā facta cōuincimꝰ: de q̊ in his
quæ ſequūtur pleniꝰ diſſe
rēdū eſt. Oīs aūt caro ſu/
ꝑ quā effuſurū ſe de ſpū
ſuo dñs pollicet̃: illa eſt
de q̃ Eſaias loqt̃: Et uide Eſa.40.b
bit oīs caro ſalutare dei.
Ergo ſalutare dei uideri
nō pōt, niſi ſpūſſanctus
effundat̃. Et quicūqꝫ cre/
dere ſe dicit in chriſtū, nō
credēs in ſpiritūſanctū, ꝑ
fectæ fidei oculos nō ha/
bebit. Vñ & in actibus Actū.19.a
apl̃oꝝ: qui baptiſati erāt
baptiſmate Ioānis in eū
qui uēturus erat: hoc eſt
in noīe dñi ieſu: quia re/
ſponderūt Paulo interro
ganti: Sed ne ſi ſit qdē
ſpūſſanctꝰ nouimꝰ: iteꝝ
baptiçant̃: īmo uerū ba/
ptiſma accipiūt: quia ſine
ſpūſancto & myſterio tri
nitatis, quicqd in unā &
alterā ꝑſonā accipit̃, im/
ꝑfectū eſt. Neqꝫ uero oīs
qui accepit ſpm̄ſanctum
ſtatim habebit & gratiā
ſpiritalē: ſed per effuſionē
ſpūſſancti diuerſas grās
cōſequet̃: alij ꝓphetiā, ut 1.Cor.12.b
filij & filiæ qui maioris
ſunt meriti: alij ſomnia,
ut ſenes iā ꝓuectioris ætatis: alij uiſiones, ut iuuenes q uice/ H
rūt malignū. Serui uero & ancillæ qui adhuc ſpiritū timoris
habēt, & nō dilectiōis: qa ꝑfecta dilectio foras mittit timorē: 1.Ioh.4.d
nō habebūt ꝓphetiā, nō ſomnia, nō uiſiōes: ſed ſpūſſcti effu/
ſiōe cōtēti, fidei tm̄ & ſalutis gratiā poſſidebūt. Tūc dabit ꝓ/
digia dñs in cœlo & in terra: in cœlo, quia ſol eſt uerſus in te/
nebras, & luna in ſanguinē: in terra, quia tā uæhemēti & inſo
lito motu terra cōtremuit: ut monumēta aperta & ſaxa diſru
pta ſint. Q; autē dicit, ſanguinē & uapores: ſiue uaporem fu/
mi: Sanguis ille eſt, de q̊ in pſalmis legimus: Vt intingat̃ pes Ps.67.e
tuꝰ in ſanguine: Et in Eſaia: Q; rubicunda ſūt ueſtimēta tua? Eſa.63.a
Et quē ꝑcuſſo latere ſaluatoris mixtis aquis romanus miles Ioh.19.f
effudit. Et ignis ſpirituſſancti qui deſcēdit de cœlo: ut in acti/
bus apl̃oꝝ legimꝰ: Apparuerunt illis diſꝑtitæ linguæ tanqꝫ Act.2.a
ignis: ſeditqꝫ ſupra ſingulos eoꝝ: & repleti ſūt oēs ſpūſancto:
& cœperūt loqui uarijs linguis ꝓut ſpūſſanctꝰ dabat eloq il/
lis. Hic eſt ignis quē uenit dñs mittere ſuꝑ terrā: & añqꝫ pate/ Luc.12.f
ret̃ in diſcipl̃is ſuis optabat ardere. Ignis naturæ eſt duplicis:
habet lumē credētibꝰ: habet tenebras ſuppliciaqꝫ incredulis:
qui appellant̃, uapores fumi. Iſte fumꝰ eſt amariſſimꝰ: q excæ
cauit oculos iudæoꝝ: de q̊ in ꝓuerbijs legimꝰ: Sicut fumus Pro.10.d
noxius eſt oculis: & īmatura uua dētibꝰ: ſic iniquitas utētibꝰ
ea. De hoc fumo & Eſaias in uiſione magna loquit̃: in q̃ præ/ Eſa.6.b
dicebat̃ cæcitas iudæoꝝ: Et ſupliminare motū eſt, & domꝰ im
pleta eſt fumo: Vñ poſtea ſequit̃: Vade & dic ppl̃o huic: Au/ Ibidem c
ditu audietis, & nō intelligetis: & uidentes aſpicietis, & nō ui
debitis: incraſſatū eſt em̄ cor populi huius, & auribꝰ ſuis gra
uiter audierunt. Sol quoqꝫ eſt uerſus in tenebras, qñ penden
tē dñm ſuum uidere non auſus eſt: et luna in ſanguinē: Qđ
aut iuxta hiſtoriam factum eſſe credamus: & ab euāgeliſtis
ſilentio prætermiſſum: Neqꝫ em̄ oña quæ fecit ieſus ſcripta
referunt̃: quæ ſi ſcriberent̃ per ſingula: ne ipſum qdē arbitror
mundum capere eos qui ſcribendi ſunt libros: Aut certe
quomodo ſol uerſus in tenebras eſt: non qꝫ ipſe ſit mutatus
in tenebras: ſed tenebras mundo induxerit: Sic & luna non
eſt uerſa in ſanguinē: ſed iudæos blaſphemiaꝝ & negacio/
nis in

A nis in chriſtū horrore coopertos, æterno teſtimonij ſui ſan/
Matth. 27.c guine cōdemnauit dicētes: Sanguis ei⁹ ſup nos, & ſup filios
noſtros. Hæc oīa priuſq̄ dies dñi ueniat magn⁹ & horribi/
lis futura deſcribit. Dies aūt dñi magn⁹ & horribilis: aut re
ſurrectiōis eē credēd⁹ eſt: aut certe multa poſt tpa dies iudi
cij: q uere magnus eſt
& horribilis. Sed qa ſe
quit: Et erit oīs q iuo/
cauerit nomē dñi ſal/
uus erit: & hoc apoſto
lus Paulus refert ad tē
pus dñicæ paſſionis:
magis de reſurrectio/
nis die intelligēdū eſt:
Ait em̄ ſcribens ad ro
Rom.10.c manos: Nō eſt diſtin/
ctio iudæi & græci:
Idem em̄ ipſe dñs om
niū: diues ī oēs q inuo
cāt illū: Oīs em̄ qcūq̄
inuocauerit nomē dñi
ſalu⁹ erit: Quō em̄ in
uocabūt in quē nō cre
diderunt, aut quō cre/
dent ei quē non audie
rūt: quō autē audient
ſine prædicāte: quō au
tē prædicabūt niſi mit
tant̄? Q̄d q̄ ait Oīs q
inuocauerit nomē dñi
ſalu⁹ erit: nō leue eſſe
credam⁹: licet em̄ idē
1.Cor.10.a Apl's ſcribat: Nemo
dicit dominum ieſum
niſi in ſpū ſancto: ta/
mē hoc ipſum dicere:
nō ſermone, ſed affe/
ctu cordis eſt ponde/
B randū: Oīs em̄ q inuocauerit nomē dñi ſalu⁹ erit. Vnde &
Paulus & ſoſthenes ſcribunt eccleſiæ dei quæ eſt corinthi:
Ibi.1.a Sanctificatis in chriſto ieſu: uocatis ſanctis cū uniuerſis q
inuocāt nomē dñi ieſu chriſti: ſcd'm illud qd' in pſalmis le/
Ps.98.b gimus: Moyſes & aaron in ſacerdotib⁹ eius: & ſamuel inter
eos q inuocāt nomen ei⁹: Inuocabāt dñm & ipſe exaudie/
bat eos: in colūna nubis loquebat̄ ad eos. Si igit̄ de creden
tibus corinthijs: & de moyſe & aaron ac ſamuele ſcribit̄,
qd' iuocauerint nomē dñi: nō incipientiū, ſed pfectoꝝ hāc
gratiā eſſe credam⁹. Verbū quoq̄ effuſiōis: qd' hebraice di
cit̄ אֶשְׁפּוֹךְ: & oēs ſimiliter tranſtulerūt: oſtēdit muneris
largitatē: qd' neq̄ in paucos pphetas (ut olim fiebat in ue/
Rom.10.c teri teſtamēto) ſed in oēs credētes in noīe ſaluatoris ſpūſ
ſancti dona deſcēderent: neq̄ in hūc & illum, ſed in om/
nem carnem: Neq̄ enim eſt diſtinctio iudæi & græci: ſerui
& liberi, uiri & fœminæ: quia omnes in chriſto unum ſu/
Actu.12.d mus. Vnde & Agabus Cæſareæ prophetauit, & in antio/
1.Cor.14.f chia erant pphetæ plurimi: & Apoſtolus præcipit: ut ſi al/
tero pphetante alteri fuerit reuelatū, prior taceat: Et q̄tuor
Actu. 21.c filias philippi euāgeliſtæ legim⁹ pphetaſſe. Senes quoq̄ ui
derūt ſomnia, qñ Paulus iā ſenex audiuit uiꝝ macedonem
Ibi.16.b dicentē ſibi: Trāſiēs in macedoniā adiuua nos. Et oēs iuue
nes q in chriſto extitere fortiſſimi, & ī dño bellarūt: uiderūt
Oſee 12.c uiſiones, dño ſua pmiſſa cōplente. Ego uiſiōes multiplico,
& in manib⁹ pphetaꝝ aſſimilat⁹ ſum. a ¶ Quia in mōte
ſion &c. In eo loco in q̄ nos poſuim⁹, ſaluatio ſiue ſaluatus:
& in hebraico ſcriptū eſt: פְּלֵיטָה Symmachus tranſtulit,
q fugerit. Et rurſum ubi nos dixim⁹, in reſiduis: & Lxx. trā
ſtulerūt annunciās: in hebraico legit̄ שְׂרִידִים qd' iudæi loci
nomen exiſtimāt. Poſtq̄ igit̄ uenit dies dñi magn⁹ & horri
bilis: & ſaluus effectus eſt, qcūq̄ poſt dñi reſurrectionē no/
men illi⁹ inuocauit: oīs q fuit in monte ſion, & in hieruſalē
Eſa. 2. a ſaluat⁹ eſt: de ſion em̄ egreſſa eſt lex, & uerbū dñi de hieru/
Luc.13.g ſalem: de q̄ ſcriptū eſt. Nō capit pphetā perire extra hieru/
ſalē. Principiū ergo eoꝝ q ſaluati ſunt, fuit in ſion & hieru/

a HEB. Quia in monte ſion & in hieruſalem erit ſaluatio: ſicut dixit dñs: & in reſiduis q̄s dñs uocauerit.

b Quia ecce in diebus illis: Ca. III & in tpe illo cum cōuertero captiuitatē iuda & hierl'm: cōgregabo oēs gentes & deducā eas in uallem ioſaphat: & diſceptabo cū eis ibi ſup populo meo: & hæreditate mea iſrael: q̄s diſperſerunt in nationibus: & terrā meam diuiſerunt: & ſup populū meū miſerūt ſortē: & poſuerūt puerū ī pſtibulo: & puellā uēdiderūt p uino ut biberēt.

Verū qd

ſalē: in ſpecula, & in uiſiōe pacis: & in his q reſidui fuerunt: C
q̄s uocauit dñs. Reſiduos eos debem⁹ intelligere, qui de iu/
dæoꝝ ppl'o crediderūt: de qbus Eſaias loquit̄: Niſi dñs ſa Eſa.1.c
baoth reliqſſet nobis ſemen, ſicut ſodoma facti eſſem⁹: & ſi
cut gomorra ſil'es fuiſſemus. Hos reſiduos dñs uocauit: ſi/
ue euāgeliçauit eos q̄ſ
uocauit: ſic enim Lxx.
interpretati ſūt. Locuſ
hic difficillimus eſt, &
multiplicē recipiēs ex
planationē: ut ſub tro
pologia oīa quæ dicta
ſunt ad illa tpa refera/
mus: ad quæ Petr⁹ &
Paulus apl'i retulerūt:
hoc eſt qñ paſſus eſt
dñs & reſurrexit. Ne/
q̄ em̄ fieri pōt, ut ſupe
riora in tpe paſſiōis, &
quæ ſequunt̄ intelliga
mus in die iudicij: ma
xime cū ſeq̄t: Quia
ecce in diebus illis: &
in tpe illo: Et iſte uerſi
culus precedentib⁹ in/
feriora cōnectēs: uno
dicat cuncta tempore
perpetrata. Ca. III
Quia ecce ī
diebus il/
lis &c. Di/
camus ut
polli/
citi ſum⁹: primū iuxta
anagogen priorib⁹ po
ſteriora iūgentes: & ea D
dē ſi poterim⁹, ad diē
iudicij referre tēptabi/
mus. Saluatis credētib⁹ ī mōte ſion & hierl'm: & uocatis reſi
duis de ppl'o iudæoꝝ: q cū apl'is & p apl'os crediderūt: in
tpe illo poſtq̄ cōuerterit dñs captiuitatē iuda & hierl'm: q
uenerat prædicare cæcis uiſum: & captiuis remiſſionē, & li/
berauit eos q dñm cōfitent̄: & q uerſant̄ in eccleſia: in q̄ ui/
ſio pacis eſt: cōgregabit om̄es gentes: quæ credere nolue/
runt: & deduxit eas in uallem ioſaphat: qd' ſignificāti⁹ iux/
ta hebraicā ueritatē græce dicit̄ κατάξω. i. deorſum ducam:
& de ſublimib⁹ ad inferiora detrahā. Simulq̄ conſydera qñ
incredulos q̄ſq̄, uel aduerſarias ptātes dñs ad iudicium p
uocat: & diſceptat cū eis p ppl'o ſuo: deducā inquit eas in
uallem ioſaphat: Qñ aūt credentes ad præliū cohortat̄ &
dicit: ſuſcitate robuſtos: accedant, aſcendant oēs uiri bella/
tores: cōſurgant & aſcendant gentes in uallē ioſaphat: non
deſcendere, ſed aſcēdere cohortat̄. Oīs em̄ q iudicat̄, in ual
le poſitus eſt: quæ appellat̄ ioſaphat. i. dñi iudiciū. Qui em̄ יְהוֹשָׁפָט
credit ī dño nō iudicabit̄. Ibiq̄ diſputabit cū eis, nō potētia
maieſtatis, ſed ratiōis eos ueritate cōuincēs, q partiti ſūt po
pulū dei & hæreditatē illi⁹ diſperſerūt in natiōib⁹: ut ſeruos
dei ſibi ſeruire cōpellerent: & terrā illius diuiſerunt, multis
eā inter ſe errorib⁹ ſeparantes: ut alij colerent iouem: alij iu
nonē, & mineruā, & febrem, & rubiginē, anubim, & crocodi
lū, & ibin noctuaſ, accipitres, & ciconias. Sub his noīb⁹ quō
dā diuiſus eſt ppl's dei: quæ aduerſariæ natiōes. i. principes
mūdi iſti⁹, & rectoreſ tenebraꝝ: nō ſolū diuiſerūt ſibi ppl'm
dei: ſed poſuerūt pueros ī pſtibulū: ut uirilē cogerēt mutare
naturā: de qb⁹ Apl's loq̄t: Propterea tradidit illos de⁹ ī paſ/ Rom.1.c
ſiōes ignominiæ: ſiqdē fœminæ eoꝝ īmutauerūt naturalē
uſum, in eū uſū q cōtra naturā eſt. Sil'ter & maſculi: relicto
naturali uſu fœminæ, accenſi ſūt in deſyderiū ſui, in inuicē
maſculi in maſcl'os turpitudinē operantes: & mercedē quā
oportuit erroris ſui in ſemetipſos recipiētes. Nec hoc feciſſe
cōtēti, uēdiderūt puellā p uino, ut biberēt & libidini præfer
rēt gulā. Quæ uniuerſa iudæi: Veſpaſiani Titiq̄ tpibus, &
maxīe Hadriani: iuxta l'ram impleta eē cōmemorāt. Si aūt
ad diem

SEP. Quia in monte ſion & in hieruſalē erit q ſaluatus fuerit: ſicut dixit dñs: & annūciās q̄s dñs uocauit.

Quia ecce ego in diebus illis: Ca. III & in tpe illo qñ conuertero captiuitatē iuda & hieruſalē: cōgregabo oēs gētes: & deducā eas in uallē ioſaphat: & diſceptabo cū eis ibi p ppl'o meo: & hæreditate mea iſrl': q diſpſi ſūt in gētibus: & terrā meam diuiſerūt: & ſup ppl'm meū miſerūt ſortes: & poſuerūt puerum in proſtibulo: & puellas uendebant p uino & bibebant.

Quid

a HEB. Verū quid uobis & mihi tyrus & ſidon & oīs terminꝰ palæſtinoꝝ: Nūqd ultionē uoſ reddetiſ mihi? & ſi ulciſcemini uos cōtra me cito uelociter reddā uiciſſitudinē uobis ſup caput ueſtrū: Argētū em̄ meū & auꝝ meū tuliſtis: & deſyderabilia mea: & pulcherrima intuliſtis in delubra ueſtra: & filios iuda, & filios hierl̄m uēdidiſtis filijs græcorū: ut longe faceretis eos de finibꝰ ſuis. b Eccē ego ſuſcitabo eos de loco, in quo uendidiſtis eos: & conuertam retributionem ueſtram in caput ueſtrum: & uendam filios ueſtros & filias ueſtras in manibus filiorum iuda: & uænundabunt eos ſabæis genti longinquæ: qa dominus locutus eſt. c Clámate hæc in gentibus: ſanctificate

SEP. Quid mihi & uobis tyrus & ſidon & om̄is galilea alienigenaꝝ? Nūqd retributionē uos redditis mihi: aut irā in corde retinetis aduerſum me? (hoc em̄ græce ſignificat μνησικακεῖτε): ueIociter & cito reddā retributionē ueſtrā, in capitibus ueſtris: ꝓ eo qđ argentū meū & auꝝ meū tuliſtis: & electa mea & optima intuliſtis in tēpla ueſtra: & filios iuda, & filios hieruſalē uendidiſtis filijs græcorum: ut eijceretis eos de finibꝰ ſuis. Ecce ego ſuſcitabo eos de loco in q̊ uendidiſtis eos: & reddā retributionē ueſtrā ī capita ueſtra: & uēdā filios ueſtros & filias ueſtras ī manibꝰ filioꝝ iuda: & uænundabūt eoſ ī captiuitatē gēti q̄ ꝓcul abeſt: qm̄ dn̄s locutꝰ ē, Prædicate hæc ī gētibꝰ ſanctificate

E ad diē iudicij quæ ſcripta ſūt uoluerimus referre: dicimꝰ om nē qui ſaluat, ſaluari in eccleſia, ſiue in cœleſti hieruſalē: Et poſtq́ iudæ fuerit & hieruſalē cōuerſa captiuitas: tūc cōgregandos & deducendos oēs in uallē ioſaphat: & ibi diſceptaturū dn̄m cū eis q ſuū populū ꝑſecuti ſunt: & diuiſerūt ſibi hæreditatem dn̄i: & diſperſerūt eos in natiōibus: & ſup terrā illius miſerūt ſortem: Quæ non ſolū ſuper hæreticis debemus accipere: qui ſibi dei populum diuiſerūt & eos faciūt eſſe gentiles: ſed ad oēm rigidū ſuperbūq́ doctorem: qui ſub nomine doctrinæ & ſacerdotij dn̄ant cleris: & opprimunt eos qui ſibi ſubiecti ſūt. Cūq́ fuerint negligentes, & ſcandaliçauerint unū de minimis etiam pueros: ponunt in ꝓſtibulū, ſiue tradunt meretricibus: & cauſa uoluptatis ſuæ: quorū deꝰ uenter eſt: & gloria in cōfuſione eorum: uendunt puellas, ut bibāt uinum. Tradit autem adoleſcentes meretricibus: & puellas uendit luxuriæ: qui tur

F pis lucri gratia nō corripit delinquentes.

a Verū quid vobis & mihi &c. Et hæc iudæi aduerſum tyrum & ſidonē & palæſtinorū terminos, ſiue galileam alienigenaꝝ dici arbitrāt: qđ tp̄e captiuitatis iudaicæ: qn̄ uicti ſunt a romanis, dei pp̄l̄m ꝑſecuti ſūt: imo in pp̄l̄o dei ipſum deū q prefuit pp̄l̄o: ſecūdū illđ qđ ſcriptū

Matth. 10. d eſt: Qui uos recipit, me recipit: Ergo ecōtrario q perſequit populū dei, ipſum deū ꝑſequit cuius eſt pp̄l̄us. Reddā inqt uobis quæ feciſtis populo meo: quia argentū meū & aurū: id eſt uaſa tēpli: & qcqd in eo præcioſiſſimū & ſpecioſiſſimū fuit: candelabrū aureū & menſam propoſitionis auream: & duos cherubim aureos: & propiciatoriū: & phialas ac thuribula aurea tuliſtis, & conſecraſtis idolis ueſtris. Hæc autem

4. Reg. 25. c narrat hiſtoria chaldæos magis feciſſe: q uaſa tēpli dn̄i po

Dan. 5. a ſuerūt in tēplo bel: unde poſtea balthaſar potat in phialis: & ſtatim regnū eius in medos & perſas transfert. Sed quia poſt diē dn̄i magnū & horribilē hæc futura dicuntur: quæ apoſtoli in reſurrectione dn̄i interpretant: et hebræi in futurū iudicij tempus differunt: magis de romanis eſt intelligendū: qđ Veſpaſianus & Titus romæ templo pacis ædificato: uaſa templi & uniuerſa donaria in delubro illius cōſecrarunt: quæ græca & romana narrat hiſtoria. Eo tempore filij iuda & hieruſalē: neq́ iſrl̄ & decē tribuū quæ uſq́ hodie in medorū urbibus & montibus habitant: uenditi ſunt filijs græcoꝝ: ut exterminarent de finibꝰ ſuis: & om̄is orbis iudaica captiuitate completus eſt. Hoc illi referunt: ut ultionē ſanguinis chriſti & ſubuerſionem hieruſalē: quæ dei iudi

צר cio accidit, cōtra tyrū & ſidonē accidiſſe confirmēt. Nos aūt

צידון iuxta cœptā tropologiā, tyrū & ſidonē & palæſtinos, eos in

פלשת terpretemur, qui dei populū coanguſtant & tribulāt & perſe

גלילות quunt: hoc em̄ tyrus in lingua noſtra reſonat: & eū uenent in mortē: qđ nomē ſidonis indicat: & bibētes ſanguinē currunt, ſiue uolutantur in cœno: qđ philiſtijm galilæaq́ ſignificat. Velociter & cito reſtituet eis dn̄s qđ merent: qa perſe

G cuti ſūt eū. Et argētū illius & aurū, eloquia uidelicet ſcripturaꝝ & νοήματα. i. ſententias: & omne qđ pulchrū in eccleſia fuit, ſuis erroribꝰ māciparūt. Hæreticꝰ q̊ſcūq́ deceperit & ſua fecerit adorare ſimulachra: filios iuda & filios hierl̄m uendit græcis ſiue gētilibꝰ: & eos de chriſtianis ethnicos facit: ut extermінet de finibus ſuis, in qbus in chriſto fuerant procreati: & neq́ in iudæa & ueritatiſ cōfeſſiōe, ſed in gentiū errore uerſent. Quæ om̄ia & ad diem iudicij referre poſſumꝰ: nō diſcrepante uindicta: licet in tēpore a ſuperioribus diſcrepare uideant. Pro galilea in hebræo ſcriptum eſt: גלילות: quod Aquila θινάς: Symmachus terminos tranſtulit: θινάς aūt. i. tumulū arenarum, referamus ad littora palæſtinæ: non ad galileā philiſtijm quæ om̄ino nulla eſt.

b Ecce ego ſuſcitabo eos de lo. &c. Verbū hebraicū שְׁבָאִים: qđ Aqla & Symmachꝰ ita ut ſcriptū ē trāſtulerūt Lxx: εἰς αἰχμαλωσίαν . i. captiuitatē interpre

H tati ſūt: qđ meliꝰ captiuos ſignificat. Sabaim autē gens trans indiā dicit: de qua fuit & re

3. Reg. 10. a gina Saba: quæ uenit ſapientiā audire ſalomonis: de quibus &

Eſa. 45. c Eſaias loqt: Et ſabaim uiri excelſi ad te tranſibūt. Vn̄ & thus uenire ꝓhibet: dicēte Vergilio: Centūq́ ſabæo thure calēt aræ: licet qdā ſabæos, Arabes ſuſpicēt. Promittūt ergo ſibi iudæi īmo ſomniāt: qđ in ultimo tp̄e congregent a dn̄o: & reducant in hieruſalē. Nec hac fœlicitate cōtēti, ipſum deū ſuis manibus romanoꝝ filios & filias aſſerūt traditurū: ut uendant eos iudei, nō perſis, & æthiopibꝰ & cæteris nationibꝰ quæ uicinæ ſunt: ſed Sabæis genti longiſſimæ: quia dn̄s locutꝰ ſit & populi ſui ulciſcat iniuriā. Hæc illi & noſtri iudaiçantes q mille annorū regnū in iudeæ ſibi finibꝰ pollicent: et aureā hieruſalē, & uictimaꝝ ſanguinē: & filios ac nepotes & delicias incredibileſ: & portas gēmaꝝ uarietate diſtinctas: Nos aūt dicamus qđ & ſuſcitauit dn̄s poſt aduētum ſuū, & quotidie ſuſcitat, & ſuſcitaturus eſt eos: quos uarius error eduxerat de finibus ſuis: Pulchreq́ ſuſcitabo ait, q̄ſi iacentes & corruentes: ut qui iacebant in hæreſi, ſtent in eccleſia: reddens hæreticis qđ fecerant: Vt filios eoꝝ & filias: q̊s & in myſticis & in carnalibꝰ erudierāt: tradat in manibꝰ filioꝝ iuda: in manibꝰ eoꝝ q eccleſiaꝝ principes extiterūt: & inſtructi ſūt armatura Ap̄li: & habēt ſcutū & lanceā ueteris & noui inſtrumēti. Vt cū cœperint filios eoꝝ & filias: uēdāt Sabæis, & faciāt eē captiuos: ut ꝓcul ſint a finibꝰ ſuis. Et ad meliora cōuerſi, eccl̄iaſticis dogmatibꝰ incipiāt eē ſubiecti: c Clamate hec &c. Locꝰ iſte dupliciter ītelligit: Quidā em̄ arbitrant hæc ſanctis gentibꝰ prædicari: ut præparētur ad bellū: & pro populo dei dimicent: ut om̄ia inſtrumēta agriculturæ in gladios lanceaſq́ cōuertant: Vt infirmus dicat ſe eſſe robuſtū: & ueniant om̄es de circūitu, & in certamen

G

A tamen domini congregentur: maxime quia iuxta Lxx. ſeq/
1. Para. 5. d tur: Manſuetus & mitis ſit pugnator: iuxta illud qđ in Pa/
ralipomenis ſcriptũ eſt: Et trans iordanẽ de ruben & gad &
dimidia tribui manaſſe, in omnibus uaſis bellicis centũ ui/
ginti milia: omnes iſti uiri bellatores parati ad pugnã men/
te pacifica: Hos eẽ uo/
lũt imitatores ueri da/
uid: de quo legimus:
Pſ. 131. a Memẽto domine da/
uid & omnis manſue/
tudinis eius. Et ipſe lo
Matth. 11. d quitᷓ ĩ euãgelio: Diſci/
te a me qa hũilis ſum
& mitis, ſiue manſue/
tus. Viros quoq; eos in/
telligi uolũt: q deſtruẽ
tes initia paruulorũ,
ad perfectæ ætatis ro/
bur acceſſerint: & omẽ
ſtudiũ quo prius ani/
marũ ſuarũ exercebãt
agros, ad neceſſitatem
prælij contulerũt. No/
bis autẽ hebræorum opi
nionẽ ſequentibus ui/
detur eſſe cõtrarium:
Ideo enim gentes ad/
uerſariæ iſrael paranᷓ
ad pugnam: & aratra
Eſa. 2. b ſua ligoneſq;, uel fal/
ces in gladios lanceaſ/
q; cõmutãt: & infirm⁹
robuſtum ſe eſſe dicit:
erumpũtq; & ueniunt
de circũitu: & cõtra do
B mini exercitum con/
gregãtur: ut occumbe
re domin⁹ faciat robu
ſtos earum: et intelli/
gant ſe deo aduerſan/
te ſuperatas. Hæc iux/
ta literã ſibi iſrael mi/
ſerabilis repromittit.
Nos iuxta cæptã tro/
pologiã: & gentes dæ/
monũ, & eos q quoti
die cõtra eccleſiam di/
micant: et in ultimo
qui ſub antichriſto ad
uerſum ſanctos domi
ni pugnaturi ſunt, accipere poſſumus: q idcirco cõgregan/
tur ut pereant. a ℭ Conſurgant ⁊ aſcendant ⁊c. Et hæc
iuxta ſuperiorẽ ſenſum interpretãtur bifariam. Alij eñ gen
יְהוֹשָׁפָט tes aſcendere in uallem ioſaphat, quæ interpretatur domini
iudicium: & ſedere ibi deũ, ut dijudicet omnes gentes: quæ
de circũitu ueniunt: in bonam partẽ intelligũt: quo ſcilicet
ſancti contra aduerſarios cõgregenᷓ: & mittant falces ſuas:
ut maturam hoſtiũ meſſem demetant: & ueniant atq; deſcẽ
dant, calcentq; torcularia: quia adſit uindemia: & intantũ
muſta exuberent: ut torcularia capere non poſſint. Et ut ſci
remus quæ ſit uindemia, plenumq; torcular, intulit: mul/
plicata eſt malicia eorum: haud dubiũ quin eos ſignificet:
qui contra dominũ congregati ſunt. Alij autem conſurgere
gentes & cõuenire in uallem ioſaphat: & ſedere dominũ, ut
omnes iudicet nationes: ideo aſſerunt: ut parent ſe & aſſu/
mant uniuerſa arma pugnantiũ: & in ualle ioſaphat domi/
ni falcibus demetantur: Veniſſe enim cõtra eos tempus iu/
dicij: & intantũ eorũ creuiſſe mala: ut dei uincerent patien/
tiam. Nam & amorrei tunc expulſi ſunt, quãdo expleta ſũt
peccata eorum. Iudæi iſtum locũ ad gog & magog gentes
ſæuiſſimas referunt: de quibus ſupra diximus: arbitrantes
ultimo tempore quãdo hieruſalẽ fuerit inſtaurata, ſub mil/
le annorum imperio contra dei populũ eſſe uenturas; & in

HEB. ſanctificate bellũ:
ſuſcitate robuſtos: Acce/
dant, aſcendant omnes ui
ri bellatores: Cócidite ara
tra ueſtra in gladios: & li/
gones ueſtros in lanceas:
Infirmus dicat, quia fortis
ego ſum: Erũpite & uenite
omnes gentes de circũitu:
& congregamini, ibi occũ
bere faciet dñs robuſtos
a tuos. Cõnſurgant & aſcen
dant gentes in uallem Io/
ſaphat: quia ibi ſedebo ut
iudicem omnes gentes in
circũitu: Mittite falces q̊/
niã maturauit meſſis. Ve/
nite & deſcendite quia ple
nũ eſt torcular: exuberant
torcularia quia multiplica
b ta eſt malicia eorum. Pŏ/
puli populi in ualle conci/
ſionis: quia iuxta eſt dies
domini in ualle conciſio/
nis: Sol & luna obtene/
brati ſunt: & ſtellæ retra
xerũt ſplendorem ſuũ. Et
c dŏminus de ſion rugiet
& de

SEP. ſanctificate bellum:
ſuſcitate pugnatores: ad/
ducite & aſcendite oẽs ui/
ri bellatores: concidite ara
tra ueſtra in gladios: & fal
ces ueſtras in lanceas: For/
tis dicat, qa prævaleo ego.
Congregamini & introite
omnes gentes per circũi/
tum: & congregamini il/
luc: manſuetus ſit pu/
gnator. Conſurgant &
aſcendant omnes gentes
in uallem Ioſaphat: quia
ibi ſedebo ut iudicem om
nes gẽtes in circũitu: emit/
tite falces quoniam adeſt
uindemia: Introite & cal
cate: quia plenum eſt tor/
cular: & redundant tor/
cularia, quia repleta ſunt
mala eorum. Sonitus ex/
auditi ſunt in ualle iudi/
cij: quia iuxta eſt dies do/
mini in ualle iudicij: Sol
& luna obtenebrabun/
tur: & ſtellæ occidere fa/
cient ſplendorem ſuum.
Dñs aũt de ſiõ

ualle ioſaphat quæ ad orientalẽ partẽ tẽpli ſita eſt eſſe ſæui/ C
turas: aduenisſe eñ tẽpus occiſionis earum: & effũdendi ſan/
guinis inſtar uindemiã. b ℭ Populi pp̄li in valle cõciſio
nis ⁊c. In eo loco ubi nos poſuimus, populi pp̄li: & Lxx: trã
ſtulerũt ἦχοι ἐξηχήσαν .i. ſonitus exauditi ſunt: in hebraico
ſcriptum eſt הֲמוֹנִים
הֲמוֹנִים: quod utiq;
multitudinẽ, & turbaſ
eorũ q iudicãdi ſunt,
nõ ſtrepitũ ſonitũq; ſi/
gnificat. Rurſum ubi
nos dixim⁹ ĩ ualle cõci
ſiõis, ſequẽteſ trãſlatio
nẽ Aqlæ & Symmachi
& qntæ æditiõis Lxx:
& Theodotio τῆς δί/
κης καὶ τῆς κρίσεως .i.
cauſæ & iudicij, trãſtu
lerunt: pro quo in he/
braico ſcriptũ ẽ חָרוּץ
qđ hebræi nõ ſolũ cõ/
ciſionẽ, ſed & aurũ in/
terpretari putant: quo
ſcilicet in ualle iudicij
quã ſuſpicanᷓ gehen/
nam: excoctis ſordib⁹
peccatorũ, purum au/
rũ remaneat. Idcirco
autem gentiũ, de qui/
bus ſupra diximus in
ualle iudicij, ſiue con/
ciſionis, populi cõgre
gantur: ut interficianᷓ
& corruant, & a domi/ D
no iudicentur. Cuius
mœrorem diei & tor/
menta pereuntiũ: ne
ſol quidẽ & luna aſtra
q; cætera poterunt in/
tueri, ſed retrahent ful
gorem ſuum: et ſæue/
ritatem iudicantis red
dentiſq; uniuſcuiuſq;
opus in caput ſuum,
aſpicere non audebũt:
Non qđ clæmentiora
ſint q̃ dei iudicia: ſed
qđ oĩs creatura in tor
mẽtis aliorum de ſuo
iudicio pertimeſcat.
c ℭ Et dñs de ſion rugiet ⁊c. Cum ſolis & lunæ cunctarũ/
q; ſtellarũ ſplendor tenebris fuerit cõmutat⁹: dominus de
ſion inſtar leonis rugiet ſiue clamabit: & tam excelſa uox ei⁹
erit atq; terribilis: ut cœlorum cardines & terrarum funda
mẽta quatiantur. Cũq; tam ſæuerus in eos fuerit qui puniẽ
di ſunt: erit clæmens erga populũ ſuũ: & dabit eis fortitudi
nem qui appellantur filij iſrael: mens ſcilicet cernens deũ:
uel εὐθύτατον θεοῦ quẽ nos rectiſſimũ dei dicere poſſum⁹: q
nõ ambulauerũt p prauas ſemitas, ſed gradiẽtes in uia chri
ſti, oĩa recta fecerũt. Tũc ſciẽt & hi q punienᷓ, & illi q aſſu/
mẽᷓ in gloriã: qđ dñs habitet in ſpeclã ſua ſiõ, & in chriſto
mõte ſancto ſuo, ſiue ĩ eo q ſe dignũ dei habitaclõ præpara
uit. Tũc erit ſancta hierlm uiſio pacis: a q̃ & ſalomon nomẽ
accepit: et alieni nõ ptranſibunt per eam amplius. Alienos
uel dæmones intellige: qui externi a deo ſũt: Vel oẽs peſſi/
mas cogitatiões atq; peccata: de qbus ppheta loquiᷓ: Ab Pſ. 18. d
alienis parce ſeruo tuo: quæ neq̃q; ultra in nobis uiã repe/
rient: ſi habuerim⁹ dei pacẽ: & cor noſtrũ aduerſarijs nõ pa
tuerit. Hæc iudæi & noſtri, ut diximus iudaiçantes ad mil/
le annorum fabulã referunt: qñ putant chriſtũ habitaturũ in
ſion, & in hieruſalẽ aurea atq; gemmata ſanctorũ populos
cõgregandos: ut qui in iſto ſæculo oppreſſi ſunt ab uniuer
ſis gentibus; in hoc eodem cunctis imperent nationibus.

Et erit

HEB. & de hieruſalem dabit uocem ſuam: & mouebunť cœli & terra: & dñs ſpes populi ſui & fortitudo filiorũ iſrael: & ſcietis quia ego dñs deus ueſter: habitans in ſion monte ſancto meo: & erit hieruſalem ſancta: & alieni nó trãſibunt per eã ampli⁹.
a Et erit in die illa ſtillabũt mótes dulcedinem: & colles fluent lacte: & per oés riuos iudæ ibunt aquæ.
b Et fós de domo dñi egredieť & irrigabit torrétẽ ſpinarꝝ
c HEB. Egyptus in deſolatione erit: & idumæa in deſertum perditionis: ꝓ eo quod inique egerunt in filios iuda: & effuderũt ſanguinẽ innocentẽ in terra
b ſua. Et iudæa in æternum habitabiť: & hieruſalẽ in generatione & generationẽ: & mundabo ſanguinẽ eorꝝ quos nó mũdaueram: & dñs cómorabiť in ſion.

SEP. Dñs aũt de ſion clamabit & de hierlm dabit uocẽ ſuã: & mouebiť cœlum & terra: & dñs parcet populo ſuo: & cófortabit filios iſrl: & ſcietis qa ego dñs de⁹ ueſter habitãs in ſion móte ſancto meo: & erit hieruſalẽ ſancta: & alienigena nó trãſibit ꝑ eam amplius. Et erit in die illa ſtillabũt mótes dulcedinẽ & colles fluẽt lacte & oés emiſſiões iudæ fluẽt aqs.

SEP. Egyptus in ꝑditióe erit: & idumæa in campũ deſolatiõis ꝓpter iniquitates filiorum iuda: ꝓ eo quod effuderũt ſanguinẽ iuſtũ in terra ſua. Iudæa autẽ in æternũ habitabiť: & hieruſalem in generatiões & generationẽ: & requiram ſanguinem eorũ: inultumq; eſſe nó patiar: & dñs habitabit in ſion.

E a Et erit in die illa &c. Habitante dño in ſion & in monte
ſancto ſuo: quãdo nullus per hieruſalẽ ſanctã ꝑtranſire tem
ptauerit: quicunq; in ea mons fuerit: & ad uirtutũ excelſa ꝑ
uenerit: dulcedine & melle ſudabit: & ſtillabũt ex eo gratiæ
Pſ. 118. ſpiritales: de quibus ꝓpheta loquiť: Q̃ dulcia gutturi meo
eloquia tua: ſuper mel
ori meo. Qui aũt infe
rior montibus eſt: &
necdum ad ꝑfectiõis
culmen aſcenderit: uo
cabiť collis: & fluent
de eo riui lactis, quib⁹
rudis in chriſto nutriť
infãtia: & aqꝝ flumia
Iob. 7. f quæ de uẽtre ſuo dñs
manare teſtat⁹ eſt. Oẽs
eñ riui ſiue emiſſiões
iuda implebunť aqs:
& nihil in eis ſiccũ erit
redundãtibus cũctis
grã ſpiritali. b Et
fons de domo dñi &c.
Pro torrente ſpinarũ:
Lxx. trãſtulerũt, torrẽtẽ funiculorũ. i. χειμάῤῥουν τῶν σχοίνων: q
aut funiculũ ſignificat: aut iuxta ægyptios
menſuram certi itineris, Pſalmiſta dicente:
Pſ. 138. a Semitam meam & funiculum meũ tu inueſtigaſti. In nilo enim
flumine ſiue in riuis
eius ſolent naues funibus trahere: certa habentes ſpacia, quæ ap
pellant funiculos: ut
F labori defeſſorꝝ, recentia trahentiũ colla ſuccedant. Nec mirum ſi
unaquæq; gens certa
uiarum ſpacia ſuis ap
pellet nominibus: cũ
& latini mille paſſus
uocent: & galli, leucas:
& perſæ, paraſangas: &
raſtas, uniuerſa germania: atq; in ſingulis noĩb⁹ diuerſa mẽ
ſura ſit. Hæc ꝓpterea, qa uerbũ hebraicũ שׁשׁים: Lxx. σχοινοῦς. i. funiculos trãſtulerũt. Cæterũ nulli dubiũ eſt oĩa quæ
in tabernaclo dei legim⁹, de lignis ſethim fuiſſe ꝑfecta: quæ
Lxx. interpretati ſũt ligna ĩputribilia. Eſt aũt gen⁹ arboris in
eremo, ſpinæ albæ ſimile, colore & folijs nõ, magnitudine:
Alioq̃n tã grãdes arbores ſũt: ut latiſſima ex illis tabulata
cedantur: lignumq; fortiſſimum eſt: & incredibilis leuitatis
ac pulchritudinis: ita ut ex his etiã uaſa torcularium quæ
ἄρσενας καὶ θηλύας uocãt, ditiſſimi qq; & ſtudioſiſſimi faciant: quæ ligna in locis cultis: & in romano ſolo, abſq; arabiæ ſolitudine non inueniuntur. Pro torrente funiculorum
ſiue ſpinarum: Symmachus interpretatus eſt, uallem ſpina
rum. Eſt autem locus iuxta liuiadem trans mare mortuũ:
ſexto ab ea diſtans miliario: ubi quondam cũ madianitis
fornicatus eſt iſrael. Huius loci ex perſona dei Micheas pro
Miche. 6. a pheta meminit dicens: Populus meus, memẽto quæſo ꝙd
cogitauerit balach, rex moab: & quid reſponderit Balaam
filius beor de ſethim uſq; ad galgalam: pro quo & ibi Lxx.
trãſtulerũt ἀπὸ τῶν σχοίνων, hoc eſt a funiculis uſq; ad galgalam. Ergo egredieť fons de domo domini quæ interpretatur eccleſia. De quo & ezechiel & Zacharias ponũt in fine uoluminũ ſuorũ: ut ſpinas noſtras & uitia atq; peccata,
quæ nullam frugem habuere iuſticiæ, cõmutent in domini
noualia: & ariditatem noſtram rigent aquis largiſſimis: &
pro ſpinis ac uepribus, flores uirtutũ multiplices germinemus. Et in eo loco ubi quondam fornicatus eſt iſrael: & initiat⁹ eſt beelphegor: lilia caſtitatis, & roſæ pudoris ac uirgi- G
nitatis exuberent. b Egyptus in deſolatione erit &c.
Et in hoc loco iudæi grauiſſimo ſomno dormiunt: in ultimo tempore, qñ nõ chriſtum, ſed antichriſtum ſuſcepturi
ſunt: uindictã ſui, in
ægyptios q uicini ſũt:
& in romanos q̊s interpretãtur idumæos,
ſpe uaniſſima confingentes: Vt ſcilicet quo
modo pharao, & om
nis eius exercitus: qui Exo. 14. c
per quadringentos &
triginta annos populũ dei captiuũ tenuit,
in mari rubro ſubmer
ſus eſt: Sic etiã romani qui eodem annorũ
ſpacio iudæos poſſeſſuri ſunt, ultiõe domi
ni deleantur. Hoc illi
ſpe ſibi caſſa promittant: Neq; enim poſſunt exponere, quare cum in orbe tantæ
ſint nationes: duæ ſolum gentes ægyptiorum, & idumæorũ expectantur ad pœnam:
aut cur pro idumæis
intelligantur romani:
cũ eadem licentia mẽtiendi ediuerſo poſſimus aſſerere: ſub idumæorũ uocabulo uel
perſas, uel elamitas, H
uel francos, alamãnos
gẽteſq; alias ſignificari. Nos aũt dicam⁹ tpe
dñicæ reſurrectionis,
uel die iudicij: utrumq; enim recipimus: et
ægyptum & idumæã,
in eo quod ægypt⁹ &
idumæa ſũt deſtruendas: Egyptus dicitur:
מִצְרַיִם: quod interpretatur ἐκθλίβουσα: id eſt ſanctos
dei perſequens & tribulans. Idumea terrena & cruenta:
Quicunq; igitur dei populum perſecutus eſt: & terrenis
uacabit operibus: ac multitudine delictorum quotidie fuderit ſanguinem innocentem, eorꝝ ſcilicet quos decipit, erit
in perditionẽ: ut animas quoq; martyrũ ſub altari clamare
cognouim⁹: Vſq; q̊ dñe ſanctus & uer⁹ nõ iudicas & uindi Apo. 6. c
cas ſanguinẽ noſtrũ de his q habitãt in terraꝫ d Et iudæa in æternũ habitabiť &c. Non utiq; hæc iudæa in æternũ
habitabiť quã uidem⁹ eſſe deſertã: nõ iſta hieruſalẽ cui⁹ ruinas cernim⁹: Sed illa iudæa cui⁹ filiæ exultauerũt, & lætatæ
ſũt in oĩbus iudicijs dñi. Et de q̃ in fine qnq̃geſimi pſalmi
legim⁹: Benigne fac dñe in bona uolũtate tua ſion: ut ædifi Pſ. 50. d
cenť muri hieruſalẽ. In hac ꝓuincia cõfeſſiõis & gloriæ: et
in hac urbæ in q̃ pax dñi cerniť: erit æterna habitatio: non
in unã uel in tres aut plures generatiões: ſed in generatione
& generationẽ: hoc eſt in duab⁹ generationib⁹ eorꝝ, q de iudæis & de gẽtib⁹ crediderũt. Et mũdabit dñs ſanguinẽ omniũ peccatorꝝ: quẽ pri⁹ nõ mũdauerat: ut mũdet in euãgelio: q̊s in lege peccantes ĩmũdos reliquerat. Ideo eñ cõcluſit oĩa ſub pctõ: ut oĩb⁹ miſereret: ſiue ulciſceť ſeruorꝝ ſuorꝝ
ſanguinẽ: quẽ in martyrio ꝓ noĩs ei⁹ confeſſiõe fuderũt. Et
dñs cõmorabiť in ſiõ: de q̃ ſcriptũ eſt: Fũdamẽta ei⁹ in mõ Pſ. 86. a
tib⁹ ſctĩs: diligit dñs portas ſion, ſuꝑ oĩa tabernacla Iacob.

Commentarij in Ioel prophetam, Finis.